

RAKENNETUN YMPÄRISTÖN MUUTTUMINEN

Tampereen Vehmainen

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Tekniikan ala
Ympäristöteknologia
Miljöosuunnittelu
Opinnäytetyö
Kevät 2011
Maria Kirveslahti

Lahden ammattikorkeakoulu
Ympäristötekniikka

KIRVESLAHTI, MARIA:

Rakennetun ympäristön muuttuminen
Tampereen Vehmainen

Miljöösunnittelun opinnäytetyö, 50 sivua, 8 liitesivua

Kevät 2011

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytteen tarkoitus on uudistaa 1990-luvun alussa Vehmaisten pientaloalueesta tehty alueraportti, jossa käsitellään rakennettua ympäristöä ja annetaan sitä ohjaavia neuvoja. Opinnäytetyön päätavoite on tutkia rakennetun ympäristön muutoksia sekä yhtenäisiä osioita Vehmaisten alueella ja pohtia, miten rakennetun ympäristön ohjaaminen on siellä onnistunut. Opinnäytetyö on osa Tampereen kaupungin yhdyskuntarakenteen eheyttämishankkeen (EHYT) pientalosalvityksiä.

Työ lähti liikkeelle inventoinnilla, jossa jokainen tontti kuvattiin ja niistä kerättiin tarvittavat tiedot korttelikortteihin. Korttelikortit ovat Tampereen kaupungin tapakoota tietoa rakennetuista ympäristöistä. Niissä esitellään kortteli kerrallaan jokainen tontti, josta on kuvan kera kerrottu muun muassa rakennusvuosi ja kerrosluku sekä asemakaavatilanne.

Inventoinnin pohjalta laadittiin useita teemakarttoja, joiden avulla alueen erityispiirteitä selvitettiin. Rakennetun ympäristön muutoksia tutkittaessa vertailtiin muun muassa muutamia vanhoja valokuvia uudempiin, selvitettiin muuttuneen näköisistä rakennuksista tietoja Rakennusvalvonnan mikrofilmejä tutkimalla sekä vertaamalla alueraportin teemakarttoja nyt päivitettyihin. Teemakartoissa esitellään muun muassa alueen tonttien kattokaltevuutta, kerroslukua, julkisivumateriaaleja, tapahtuneita muutoksia sekä rakennusvuotta. Näiden pohjalta luotiin alueen yhtenäisyyskartta, jonka avulla pystytään näkemään

Avainsanat: rakennetun ympäristön muuttuminen, korttelikortit, yhdyskuntarakenteen eheyttäminen, Vehmainen

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Environmental Technology

KIRVESLAHTI, MARIA:

Transformation of built environment
Case Vehmainen, Tampere

Bachelor's Thesis in Environmental Planning

50 pages, 8 appendices

Spring 2011

ABSTRACT

Vehmainen is an old residential neighborhood in the city of Tampere which consists of mostly detached houses. The purpose of this thesis was to study the changes in the built environment of the area. The task was accomplished by creating an inventory of the built environment of Vehmainen and to search whether there are smaller areas that have a consistent style. This inventory is a part of a so-called EHYT project in Tampere which is a project to unite urban structure in Finland. This kind of inventory was done in the beginning of 1990's but needs to be updated because of the needs of the EHYT project. This old inventory was a major source of this thesis. The small theory part deals with uniting of urban structure. Urban structure in Finland is rather divided and the aim is to make it denser.

When doing inventory in built areas in Tampere the collected data was stored in city blocks cards. In these cards the area is first introduced by city blocks and then by their properties. At first, all the properties in this area had to be photographed and then the information of lots/properties had to be collected.

To identify the transformations of the built environment, old and new photographs, old inventory and microfilms in Rakennusvalvonta (Building supervision) were compared to each other. Transformations were marked in subject maps to identify the changes. These subject maps illustrate roof sloping, the amount of storeys, facades, construction time, latter changes and unity.

Key words: Transformation of built environment, city blocks cards, uniting of urban structure, Vehmainen

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	YHDYSKUNTARAKENTEEN EHEYTTÄMINEN	3
2.1	Tarkoitus ja tavoite osana valtakunnallista alueidenkäyttötavoitetta	3
2.2	EHYT Tampereella	4
3	VEHMAINEN	6
3.1	Sijainti	6
3.2	Historia ja alueen rakentuminen	7
3.3	Kaavoitustilanne	10
3.4	Maisemarakenne	13
3.5	Aluerakenne	13
4	RAKENNETUN YMPÄRISTÖN MUUTOKSET ALUEELLA	15
4.1	Vuoden 1993 alueraportti	15
4.2	Korttelikortit	17
4.3	Rakennusten julkisivut	20
4.4	Rakennusten ikä	21
4.5	Rakennusten tyyli	23
4.6	Täydennysrakentaminen	31
4.7	Muutosten ohjaaminen	36
4.8	Ohjaamisen tulos	39
4.9	Yhtenäiset osa-alueet	41
5	YHTEENVETO	46
	LÄHTEET	47
	LIITTEET	50

1 JOHDANTO

Pientaloalueilla ympäristö muuttuu lähes jatkuvasti, sillä rakennuksia rakennetaan lisää tai vanhoja kunnostetaan. Asukkaiden vaihtuminen saattaa lisätä muuttumista, sillä kodeista ja niiden pihoista tahdotaan omannäköiset. Muutokset tontilla näkyvät kuitenkin helposti kaupunkikuvassa ja vaikuttavat täten koko pienalueeseen. Useat muutokset alueella voivat johtaa alueen identiteetin muuttumiseen. Muutosten seuraaminen on kaupunkikuvallisesti tärkeää, jotta niitä voidaan ohjaila haluttuun suuntaan.

Tämä opinnäyteyö käsittelee rakennetunympäristön muuttumista Tampereen Vehmaisten vanhalla pientaloalueella. Alueeksi on rajattu Kangasalan tien itäpuolinen osa ja rautatien pohjoispuolella sijaitseva kolmionmuotoinen osio, joka nykyään kuuluu Holvastin kaupunginosaan. Tampereen kaupunki teetti 1980- ja 1990-lukujen taitteessa alueellisia pientalonselvityksiä eri puolilta kaupunkia. Näissä alueraporteissa tutkittiin eri alueiden rakentamista ja asemakaavojen muutostarpeita. Vuonna 1993 valmistui Vehmaisten, Holvastin ja Leinolan alueraportti, jonka pohjalta luotiin alueen rakentamistapaohjeet. Alueraportteja ei kuitenkaan hyödynnetty aikanaan tarpeeksi, ja nyt, kun niiden tietoja jälleen tarvittaisiin, ovat tiedot jo osittain vanhentuneita.

Tampereen kaupungilla on meneillään Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen Tampereella (EHYT)-hanke, jossa maankäytön suunnittelu teettää EHYT-selvityksiä pientaloalueistaan. Nämä selvitykset tutkivat rakennettua ympäristöä ja ovat luonteeltaan samantyyppisiä kuin aiemmin teetetyt alueraportit. Tehtävänäni on tutkia alueraportin ja rakentamistapaohjeiden jälkeen tapahtuneita muutoksia Vehmaisten vanhimmalla alueella, ajantasaistaa alueraporttia sekä tutkia, onko alueella pienempiä yhtenäisiä kokonaisuuksia.

Työ alkoi alueraporttiin tutustumisella ja valokuvaamalla jokainen kortteli tontteineen systemaattisesti. Inventointityö on tehty vuoden 2011 alussa. Tonteista kirjattiin ylös rakennusvuosi, mahdolliset muutosvuodet, kerrosluku, osoite, julkisivumateriaali sekä voimassa oleva kaava ja nämä tiedot syötettiin Excel-taulukkoon. Tietoja on kerätty valokuvia katselemalla ja vertaamalla niitä muun mu-

assa Google Maps-karttapalvelun kuviin, rakennusvalvonnan mikrofilmejä tutkimaan sekä Vehmaisten, Holvastian ja Leinolan alueraporttia ja rakentamistapaohjeita lukemalla. Tonttien kuvista ja tiedoista koottiin korttelikortit, joissa jokainen tontti on esiteltynä lyhyesti. Paitsi korttelikortteihin, työ painottuu aika paljon myös teemakarttoihin, joihin muutoksia on kirjattu ylös. Opinnäytetyössä analysoidaan näitä tuloksia tekstin ja kuvien avulla.

2 YHDYSKUNTARAKENTEEN EHEYTTÄMINEN

2.1 Tarkoitus ja tavoite osana valtakunnallista alueidenkäyttötavoitetta

Maankäyttö- ja rakennuslain astuessa voimaan vuonna 2000 saivat kunnat enemmän valtaa kaavoituksestaan, kun valtio ei enää hyväksynyt jokaista kaavaa erikseen. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) laadittiin, jotta kaavoitusta voitaisiin ohjata edeltä valtakunnalliselta taholta. (Valtioneuvoston päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista 2000.) Tämä on valtioneuvoston keino ottaa kantaa koko Suomen merkittäviin alueidenkäyttöä koskeviin kysymyksiin. Tavoitteita on laadittu muun muassa elinympäristön laatuun, alue- ja yhdyskuntarakenteeseen, energiahuoltoon sekä luonnonvarojen käyttöä koskien. Valtakunnallisten tavoitteiden tarkoituksena on huomioida valtakunnallisesti tärkeitä asioita maakunta- ja kuntakaavoituksessa, edistää kestävästä kehitystä eri tavoin, auttaa Suomea toteuttamaan kansainvälisten sopimusten tuomia velvoitteita sekä helpottaa ennako-ohjausta valtakunnallisesti merkittävissä kysymyksissä. Ne myös takaavat johdonmukaisen ja yhtenäisen ennako-ohjauksen valtakunnallisella tasolla. Eniten valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet näkyvät maakuntakaavoituksessa, sillä maakuntakaava ohjaa muita kaavoja. (Ympäristöministeriö 2009, 4.)

Yhdyskuntarakenne koostuu yhdyskuntaa ylläpitävistä toiminnoista, kuten asuin-, työpaikka-, virkistys- ja asiointialueista sekä niitä sitovasta infrastruktuurista. Suomessa yhdyskunnat ovat levittäytyneet laajemmalle alalle kuin muissa Pohjoismaissa, minkä takia esimerkiksi infrastruktuurin ylläpitäminen on kalliimpaa kuin tiiviimmillä alueilla. Hajaantumista aiheutuu eniten kasvavilla alueilla muutoliikenteen, ikärakenteen muutoksen sekä asumisväljyyden kasvamisen seurauksena. (Berg H 2009.)

Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen on yksi valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista. Sen tarkoituksena on ennen kaikkea vähentää liikenteestä aiheutuvien kasvihuonekaasujen muodostumista, minkä takia liikennevirtoja pyritään ohjaamaan julkisen ja kevyenliikenteen pariin. (Ympäristöministeriö 2009, 7.) Yhdyskuntarakenteen eheyttämisellä pyritään uusi rakentaminen sijoittamaan vanhan

rakenteen yhteyteen tai sen välittömään läheisyyteen olemassa olevaa infrastruktuuria hyödyntäen. Eheytyemisellä voidaan tarkoittaa myös täydennysrakentamista. (Ympäristöministeriö 2009, 19.) Paitsi tiivistämään rakennetta, eheyttämisellä pyritään luomaan viihtyisämpää ympäristöä ja säästämään luonnonvaroja (Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen Tampereella-työohjelma 2009, 5). Eheyttämisellä pyritään saavuttamaan ekologisesti, kulttuurisesti ja sosiaalisesti sekä taloudellisesti kestävä yhdyskunta (Ympäristöministeriö 2009, 10).

Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen koskee lähinnä kaupunkiseutuja ja taajamia. Elinympäristön laatu on avainasemassa taajamien eheyttämisessä, eikä viheraluetta tulisi hajottaa. Yhdyskuntarakenteen eheyttämisen tarkoitus on ennen kaikkea erilaisten toimintojen sekoittaminen siten, että henkilöautoliikennettä voitaisiin vähentää, jotta kaikki väestöryhmät saavuttaisivat toiminnot helposti. Olemassa olevaa yhdyskuntarakennetta tulee hyödyntää ja sijoittaa suurien kävijämäärien kohteet hyvien julkisen liikenteen yhteyksien päähän, kuten olemassa oleviin keskuksiin. Laajoja uusia alueita ei tulisi kaavoittaa vain yhtä toimintoa varten ja suunnitelmien tulisi perustua realistisiin tarvelaskelmiin, sillä asuntoja ei kannata rakentaa ylen määrin, jos väestöennuste ei niin anna olettaa. Rakenteen tiivistyminen ei kuitenkaan saa aiheuttaa terveysriskejä tai ympäristöhaittoja, vaan mahdolliset ongelmakohdat tulisi selvittää etukäteen. Uutta kohdetta suunniteltaessa tulisi selvittää kohteen maa- ja kallioperän soveltuvuus toimintoa varten. Hulevesien hallinta ja meluntorjunta on myös otettava huomioon alusta alkaen. (Ympäristöministeriö 2009, 10–11.)

2.2 EHYT Tampereella

Tampereella yhdyskuntarakenteen eheyttämiseksi on perustettu EHYT-hanke vuonna 2008. Hankkeen päätavoitteena on ”etsiä asuntorakentamiseen soveltuvia alueita olemassa olevaa kaupunkirakennetta täydentäen ja jatkaen”. Hanke ei silti käsittele vain uutta asuinrakentamista, vaan alueita voidaan täydentää myös muilla toiminnoilla, päätavoite on asuin- ja elinympäristöjen parantamisessa. Tarkoituksena on mahdollistaa palveluiden säilyminen, kehittää toimivaa joukkoliikennettä, vähentää liikkumistarpeita sekä säästää luonnollisia viheralueita ja luonnonarvoja. (Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen Tampereella-työohjelma 2009, 7-8.) Kau-

punkikuvan tai kokonaisilmeen ja imagon tukeminen täydennettävällä alueella on tärkeää, jotta täydentämistä ei koettaisi negatiivisena (Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen Tampereella–työohjelma 2009, 6).

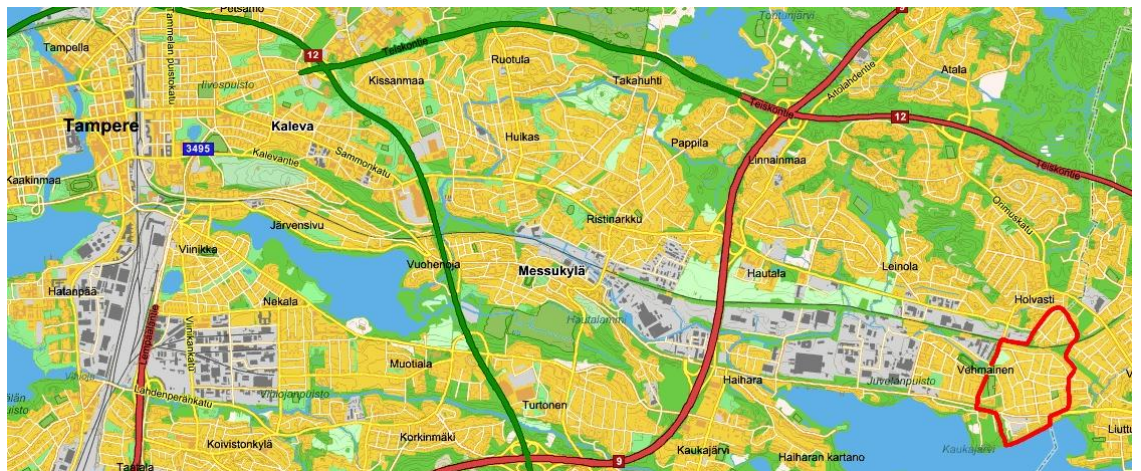
Ehetyttävien alueiden löytämiseksi tehdään kantakaupungin alueella perusselvityksiä asuinalueista. Virkistys-, palvelu- ja liikenneverkkoselvitykset koskevat koko kantakaupungin aluetta. Tuoreimpien osayleiskaavojen alueet eivät kuulu perusselvitysten piiriin eivätkä kaikkein tuoreimpien asemakaavojen alueet. Hankkeeseen liittyvät perusselvitykset koskevat asumisväljyyttä, kaavavarantoja ja rakennusoikeuden toteutumista. Hankkeen painopiste on yleiskaavojen AK- ja C-alueissa, eli kerrostalovaltaisissa ja keskustatoimintojen alueissa, sillä nämä alueet tarjoavat parhaat edellytykset tiivistämiselle rakenteensa ja sijaintinsa suhteen. Pientaloalueilta laaditaan rakennetun ympäristön selvityksiä, jotka toimivat pohjatietona esimerkiksi tontinjakoon liittyvissä kysymyksissä. (Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen Tampereella–työohjelma 2009, 9.) Kerrostalovaltaisista asuinalueista on jo laadittu selvityksiä.

Vaikka yhdyskuntarakenteen eheyttämiselle pyritään nimenomaan tiiviimpään rakenteeseen, ei ole vain yhtä tai kahta oikeaa tapaa toteuttaa sitä. Jokaisen alueen eheyttäminen tulisi toteuttaa hyödyntäen sen omia ominaispiirteitä, jotka voidaan selvittää muun muassa erilaisten selvitysten avulla. Toisinaan rakenteen toimivuutta täytyy parantaa isommilla muutoksilla ja joskus pienempi täydennysrakentaminen riittää. Lisäalueita voidaan saada jäsentämällä parkkialueita tai suojaamalla tienvarsien joutomaita melulta, myös rakennuksien sisältä voi löytyä hyödynnettävissä olevaa tilaa. Pientaloalueilla eheyttäminen tarkoittaa yleensä tontinjakamista, eikä tiivistyminen ole tällöin kaupungin aloite. (Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen Tampereella – työohjelma 2009, 6-7.)

3 VEHMAINEN

3.1 Sijainti

Vehmainen on vihreä pientaloalue, joka sijaitsee Tampereen itärajalla (KUVIO 1). Alue kuului Messukylän kunnalle vuoteen 1947 asti, jolloin kunta liitettiin Tampereen kaupunkiin. Vehmainen rajautuu pohjoisessa rautatiehen, lännessä Hankkion tehdasalueeseen, idässä Kangasalaan ja etelässä Kaukajärveen. Historiallinen Vehmainen käsitti nykyistä kaupunginosaa laajemman kokonaisuuden ulottuessaan esimerkiksi nykyisten Leinolan ja Holvastin alueille. (Wacklin 2002, 9.) Opinnäytetyöni käsittelee ensiksi kaavoitettua Itäpuolta Kaukajärventiestä itään ja rautatien pohjoispuolelle vuonna 1940 kaavoitettua aluetta, joka nykyisin kuuluu Holvastin kaupunginosaan (KUVIO 2).

KUVIO 1. Alueen sijainti Tampereen kaupunkirakenteessa (Fonecta Oy 2011)

KUVIO 2. Kohdealueen rajaus (Fonecta Oy 2011)

3.2 Historia ja alueen rakentuminen

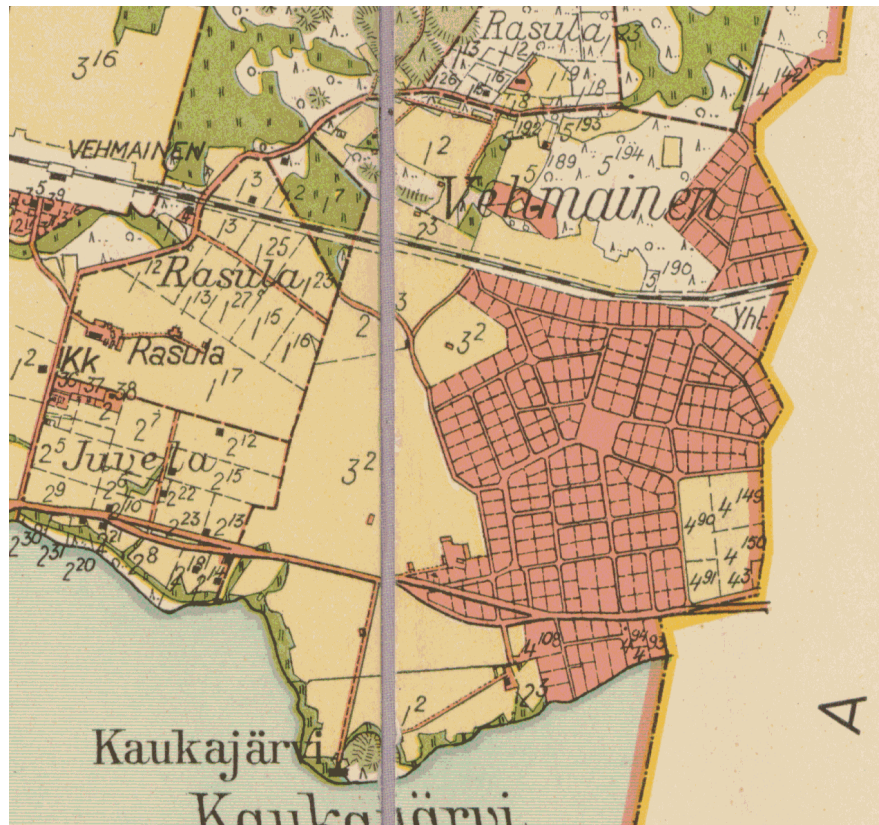
Messukylä on vanhaa asuinalueita, josta on tehty kiviakautisia löytöjä. Ensimmäiset maininnat asiakirjoista Messukylästä löytyvät vuodelta 1439. Saman vuosisadan lopulla rakennettiin alueelle oma kirkko ja kahden vuosisadan kuluttua Messukylästä tuli oma seurakuntansa, jonka piiriin kuuluivat myös Aitolahti, Teisko ja Tammerkosken kylä. Vuonna 1779 Messukylän alueelle perustettiin pienialainen Tampereen kaupunki. Tampere teollistui nopeasti, kun taas Messukylän puoli py-

syi maatalousvoittoisena loppuun asti. Messukylän kunta liitettiin pala palalta Tampereen kaupunkiin. (Rasila 1992, 86–87.)

Asutushistoria Vehmaisissa yltää ainakin 1500-luvulle, sillä vuonna 1540 siellä oli seitsemän tilaa, joista kaksi tosin hävisivät 1600-luvulle tultaessa. Viisi kanta-tilaa kylässä olivat Soinila, Kauppila, Sarvanta, Grööti sekä Holvasti. (Arajärvi 1954, 712.) Vaikka nämä tilat on purettu, ne elävät yhä muun muassa alueen kadunnimissä. Vehmainen on todennäköisesti saanut nimensä sanasta vehmas, kuten Marja Louhivaara pohtii kirjoittamassaan Tampereen kadunnimet kirjassaan. Pait-si rehevää tarkoittaa vehmas muun muassa myös lehtoa sekä laakeaa mäetöntä seutua, asioita, joita Vehmainen myös edustaa. (Louhivaara 1999, 178.)

Vehmaisiin rakennettiin Messukylän ensimmäinen rautatieasema vuonna 1883, jolloin Tampereelta Oriveden kautta Vaasaan kulkeva rata valmistui (Rasila 1992, 89). Vehmaisten asema sijoittui läntiselle puolelle ja myöhemmin itäiselle puolelle saatiin Vatialan seisake. Aseman ja seisakkeen ansiosta välimatkat Tampereelle lyhenivät ja monet kävivät töissä tehtaissa junalla. Vilkkainta liikenne oli 1930-luvulla. Junaliikenne sai haastajan linja-autoliikenteestä 1950-luvulla ja raideliikenne vähitellen kuihtui. Vuonna 2000 puinen asemarakennus purettiin. (Wacklin 2002, 8, 109–111.) Raiteet ovat kuitenkin olleet tärkeitä Vehmaisille, ja monet sen nykyiset kadunnimet viittaavatkin junaliikenteeseen (Louhivaara 1999, 180).

Vehmaisten yksi merkittävimmistä rakennuksista oli Viivi Lönnin vuonna 1909 suunnittelema Kaukajärven kartano, jonka omisti Bertel Grahn. Kartano muodostui Soinilan, Kauppilan, Hyllilän ja Sarvannan tiloista, jotka Grahn yhdisti yhdeksi. Varsinaisesti kartano oli vain suuri maatila, jota omistaja itse alkoi kutsua kartanoksi. 1950-luvulla Bertel Grahnin kuoltua kartanon maat myytiin Tampereen kaupungille, joka kaavoitti kartanon peltomaista länsi-Vehmaisten asuinalueen. (Alhonen, Salo, Suvanto & Rasila 1988, 341–342; Wacklin 2002, 24, 27, 35, 37.)

KUVIO 3. Messukylän karttaa Vehmaisten alueelta vuodelta 1936 (Tampereen kaupungin suunnittelupalvelut 2011)

Kesäkuussa 1928 Messukylän kunta osti Gröötin ja Holvastin tilat asuttamista varten. Rautatien ja Kaukajärven väliselle alueelle laati asemakaavan maanmittausinsinööri K. D. Sinervä. Suurin osa asutuksesta sijoitettiin Kangasalantien ja rautatien väliin, jonne palstoitettiin 258 tonttia. Kuviosta 3 ilmenee tonttien sijoittuminen. Asutuksen keskelle suunniteltiin aukio, jonne kaikki kadut veivät. Aukion tarkoituksena oli kaikesti luoda alueelle oma keskuksensa palveluineen. Väkiluku ei kuitenkaan riittänyt suunnitelmiin. Aluksi tontteja myytiin paljon, mutta 1930-luvun alun pulavuodet haittasivat rakentajia, minkä takia tontteja jouduttiin ulosmittaamaan ja pakkohuutokauppaamaan. Taloudellisen tilanteen elvyttyä vuonna 1939 saatiin useimmat tonteista myytyä. Vuonna 1940 asutus laajeni rautatien pohjoispuolelle, kun sinne laadittiin 38 uutta tonttia. (Kanerva 1967, 216-219.)

3.3 Kaavoitustilanne

Yleiskaavassa kohdealue on merkitty pientalovaltaiseksi asuinalueeksi (AP) (KUVIO 4). PY-alue on koulun tontti, ja ainoa suurempi viheralue on kaupungin puistoksi varattu lähivirkistysalue. Julkisten palvelujen ja hallinnolle varattu alue P/r sijoittuu aivan kohdealueen viereen samoin kuin palveluvaltainen yritystoiminnan alue PK-3.

KUVIO 4. Ote Tampereen kantakaupungin yleiskaavasta. Kohdealue rajattu. (Tampereen kaupunki 1998)

Tampereen kaupunki on laatinut alun perin alueelle kolme eri asemakaavaa, joiden päälle on tehty kaavamuutoksia. Kaukajärven rannalla vanhin kaava on vuodelta 1958 (KUVIO 5), mikä koskee rantakaistaletta ja muutamia tontteja Ryötinkadun ja Kröötinkujan varrella. Asuinrakennusten sijoitus mukailee tätä kaavaa edelleen. Laaja-alaisin asemakaava ranta-alueella on 7734/2007, joka koskee uusia rivi- ja pientaloalueita Ryötinkadun varrella. Nämä alueet oli aiemmin kaavoitettu teollisuuden käyttöä varten, mutta kaava jäi siltä osin pääosin toteutumatta.

KUVIO 5. Kaava 1021/ 1958 (Tampereen kaupunki, kaupunkiympäristön kehittäminen, Maankäytön suunnittelu 2011)

Alueen keskiosaa hallitsee kaava vuodelta 1959 (KUVIO 6). Kaavassa on tehty pieniä muutoksia Messukylän kunnan aikaiseen kaavaan (KUVIO 3). Muutokset johtuvat lähinnä Kaukajärventien ja Pysäkkikujan muodostumisesta. Rakennusten sijoittelu kaavassa on ohjaavaa eikä ole täysin toteutunut. Kaavassa on varaukset kahdelle julkiselle tontille, joihin myöhemmin rakennettiin koulu ja päiväkot. Muutoksia vuoden 1959 kaavaan on tehty vain yhdelle tai kahdelle tontille kerrallaan, minkä takia kaavamääräykset ovat moninaisia. Alueen kaavamuutokset ovat vaikuttaneet lähinnä käyttötarkoituksen muuttamiseen, pienteollisuus- ja puutarhatontit sekä osa liiketonteista on muutettu asuinkäyttöön soveltuviksi. Omakotitalojen lisäksi muutoksilla on voitu rakentaa alueelle myös rivitaloja. 1980-luvun lopusta alkaen määräyksissä on otettu yhä enemmän julkisivua ohjaava linja, tuohon aikaan erillisissä kaavamuutoksissa määriteltiin sopiviksi julkisivumateriaaleiksi peittomaalattu puu, rappaus tai sileähkö tiili. Useissa alueen kaavamuutoksissa on kielletty maanpäällinen kellari.

KUVIO 6. Kaava 1177/ 1959, rakennuspaikat ovat ohjeellisia (Tampereen kaupunki, Kaupunkiympäristön kehittäminen, maankäytön suunnittelu 2011)

Rautatien pohjoispuolen kaavatilanne on yhtenäisin. Alueen runkokaava 2006 (KUVIO 7) on vuodelta 1964 ja siihen on tehty vain muutama kaavamuuutos. Yksi tontti oli suunniteltu myymälärakennukseksi mutta muutettiin myöhemmin asuinrakennukseksi. Kaksi tonttia on myöhemmin jaettu kahdeksi ja yhdelle tontille sallittiin muutoksella rakentaa useampi asuinrakennus. Tässäkään kaavassa rakennuksen sijoittamista kaavan mukaan tienvarteen ei ole täysin noudatettu, esimerkiksi Pajaluodonkadulla ja Pitkäkallionkadulla on muutama poikkeus.

KUVIO 7. Kaava 2006/1964 (Tampereen kaupunki, Kaupunkiympäristön kehittäminen, Maankäytön suunnittelu 2011)

3.4 Maisemarakenne

Tampere kuuluu Hämeen viljely- ja järvimaan maisemamaakuntaan (Valtion ympäristöhallinto 2010). Vehmaisissakin nämä elementit ovat olleet hyvin edustettuina, sillä järvi on lähellä ja asuinalue on muotoutunut entisten viljelyksien päälle. Alue sijaitsee Kaukajärvi-Iidesjärvi murroslaakson ja koillisen alueen selänteen välisellä loivalla rinnealueella (Tampereen kaupungin suunnittelupalvelut 2008, 44). Rautatien pohjoispuoli erottuu maisemallisesti eniten muusta alueesta, sillä se on rautatien takana korkeammalla selännealueella. Korkeusvaihtelut alueella ovat vähäisiä, lukuun ottamatta aivan Kaukajärven ranta- aluetta, missä maasto laskee voimakkaasti kohti järveä.

Kallioperä on suonigneisiä, ja suuri osa alueesta on peittynyt hienolla hietamaalla, lännessä on hiesua ja rautatien pohjoispuolella myös moreenimaata (Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys 2008, liitteet 4-5). Nämä maalajit pidättävät vettä melko hyvin, ja varsinkin hieno hieta soveltuu hyvin viljelyyn (Hietamaat, Hiesumaat ja moreenimaalajit, 2005). Puistoja tai luonnonympäristöä alueella on vain vähän: kaksi leikkipuistoa, niitty Kaukajärventien varressa sekä rakennuttavaksi aiottava niitty Ryötinkadun varrella. Viihtyisimmät viheralueet sijoittuvatkin rakennusten pihoihin. Viheralueiden vähäisyys on seurausta alueen omakotivoittoisuudesta. Vanhojen pihapiirien korkea puusto tekee alueesta kokonaisuudessaan vehreän, jota myös tonttien pensasaidat korostavat. Muutamaa tonttia reunustavat korkeat havuaidat, jotka rajaavat katutilaa voimakkaasti.

3.5 Aluerakenne

Liikenneväylät jäsenöivät tutkimani alueen kolmeen osaan: Kangasalantien ja Kaukajärven väliseen pienimpään osaan, rautatien ja Kangasalantien väliseen suurimpaan osaan ja rautatien pohjoispuoliseen osaan. Suurin osa keskialueen autokaduista on etelä-luode-suuntaisia, ja niitä halkovat itä-länsisuuntaiset kapeat kävelyraitit. Kaukajärven ranta-alueella on käytännössä vain yksi katu, Ryötinkatu, sillä Saunaranta tuntuu olevan Ryötinkadun jatke ja Sipin- ja Kröötinkujat tuntu-

vat lähes yksityisteiltä. Rautatien pohjoispuolella katurakenne muodostaa kolmion, josta haarautuu muutama pienempi katu.

KUVIO 8. Kangasalantie erottaa keskiosion Kaukajärven rannasta. Keskiosa vasemmalla

Palvelut pyrittiin sijoittamaan alun perin Aukiokadun aukion ympärille, mutta nykyisin siellä sijaitsevat vain päiväkoti ja Vehmaskrouvi. Muita palveluita alueella ovat Seimenkadun päiväkoti, Teboil-huoltoasema ja Vehmaisten koulu sekä muutama kampaamo ja muita asuinrakennuksissa sijaitsevia pikkuliikkeitä. Suurin osa palveluista on sijoitettu kohdealueen ulkopuolelle Kangasalantien varteen, missä ovat muun muassa kauppa, kukkakauppa ja muutama ravintola.

4 RAKENNETUN YMPÄRISTÖN MUUTOKSET ALUEELLA

4.1 Vuoden 1993 alueraportti

1980- ja 1990-lukujen taitteessa Tampereen kaupunki teetti alueraportteja asuin-alueistaan, joiden tarkoituksena oli selvittää kohdealueiden rakennuskanta ja asemakaavojen muutostarpeet sekä laatia alueelliset rakentamistapaohjeet selvitysten perusteella. Vehmaisten, Holvastin ja Leinolan osalta alueraportti valmistui vuonna 1993. Raportissa annetaan myös joitakin ehdotuksia ympäristön eheyttämiseksi. (Vehmainen, Holvasti Leinola Alueraportti 1993, 2.) Raporttia varten selvitetiin tonttikohtaisesti rakennusten kunto, julkisivumateriaalit, rakennusvuosi, ikkunamallit ja kattotyypit ja näiden perusteella jaoteltiin rakennukset eri tyyleihin. Rakennustapaohjeiden kannalta tärkeimmäksi muodostui kattokaltevuus, jonka mukaan korttelit jaettiin jyrkkiin-, tasa- ja loivakattoisiin sekä seka-alueisiin (Vehmainen, Holvasti, Leinola Alueraportti 1993, 36).

Raportti esittää kirjoittajan omia mielipiteitä melko voimakkaasti ja perustuu paljolti valokuvamateriaaliin, jota hyödynnetään esimerkkien havainnollistamiseen (KUVIO 9 ja KUVIO 10). Voimakkaiden mielipiteiden esitystä voidaan kuitenkin pitää hyvänä ratkaisuna, jos niiden avulla on saavutettu toivottu kehityssuunta. Toisaalta raju kritisointi ei ole täysin oikeutettua alueen asukkaita kohtaan, sillä näitä taloja rakennettaessa ei ohjeita vielä ollut. On hyvä pitää mielessä, että kaupungin kuuluisi vaalia alueensa rakennuskantaa ja ennaltaehkäistä vääränsuuntaisen kehityksen. ”Virheellisiä” ratkaisuja kun ei voi pitää vain tontin omistajan syynä, jos syynä on tietämättömyys. Kaupungin rakennusvalvonnan tulisi valvoa ohjeiden toteutumista, jos sellaiset on tehty. Täten voidaan ajatella kaupunkikuvassa tapahtuneet muutokset, niin hyvät kuin huonot osittain myös kaupungin ansiona. Alueraportin valokuvissa ja kuvateksteissä on puututtu muun muassa ikkuna- ja kattomateriaalimuutoksiin, mainintoja ovat saaneet myös talousrakennukset sekä aidat. Esimerkkeinä on yleensä annettu ”hyvä ja huono” tapa, jotka löytyvät kohdealueelta.

KUVIO 9. Alueraportin ohjausta ikkunoiden suhteen (Vehmainen, Holvasti, Leinola Alueraportti 1993, 30.)

KUVIO 10. Alueraportti ohjaa rakentamisen sopeuttamiseen (Vehmainen, Holvasti, Leinola Alueraportti 1993, 55)

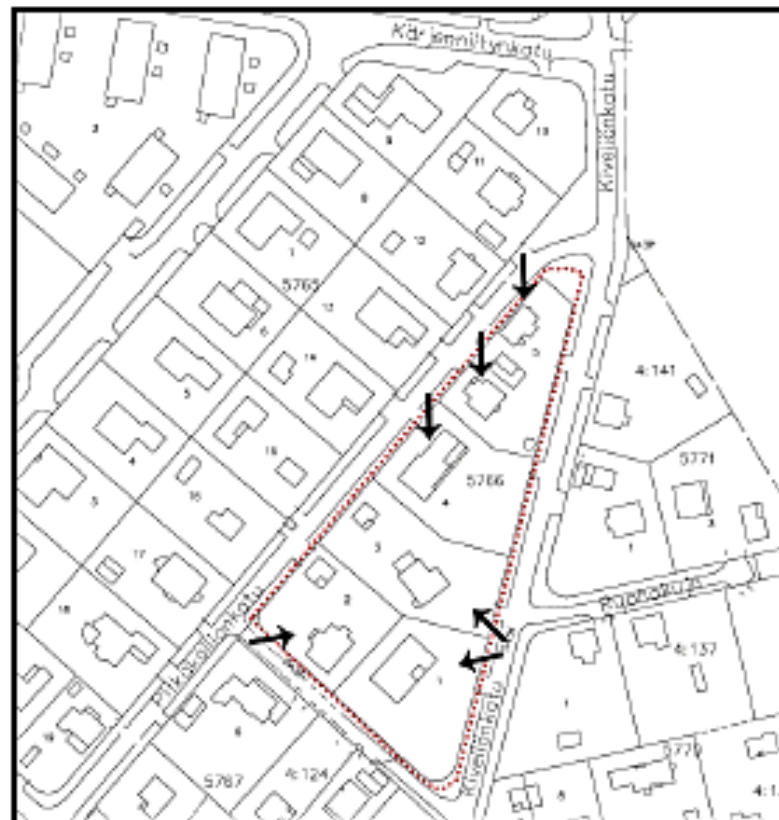
4.2 Korttelikortit

Alueen uudelleen inventoinniksi otettiin käyttöön korttelikortit, joihin jokaisen korttelin tontit kerättiin (KUVIO 11 ja KUVIO 12). Korttelikortit sisältävät noin 160 sivua, joissa korttelit ja tontit esitellään numerojärjestyksessä. Tonttien numeroinnissa on käytetty kiinteistörekisterin tilojen rekisterinumeroita eikä kaupungin käyttämää tonttinumerointia, mikä on täysin tekijän virhe. Liitteessä 1 on perinteinen tonttinumerokartta. Ero tonttinumeroinnissa näkyy vain joissakin vanhoissa tiloissa. Korteissa esitellään alueen alkuperäiset asemakaavat sekä nykyinen kaavatilanne. Tonteittain on käyty läpi päärakennuksen rakennusvuosi, kerrosluku sekä mahdollinen muutosvuosi. Työ aloitettiin valokuvaamalla alue, minkä jälkeen tonttien tiedot kerättiin Excel-taulukoihin. Rakennukset valokuvattiin pääasiassa tammi- ja helmikuussa, jonka jälkeen on otettu lähinnä yleispiirteisempiä kuvia alueesta. Tietojen keruu ajoittui pääasiassa helmi- ja maaliskuulle. Maalis- ja huhtikuun aikana tiedot ja kuvat koottiin InDesign-ohjelmalla yhteen.

Kortteli 5766

Voimassa olevat asemakaavat

Kuvauskartta 1: 2000

KUVIO 11. Ote korttelikortin korttelin kaava ja kuvaussuuntakartoista

Kortteli 5766

Tontti 5766-1, Kiveliönkatu 7
Rakennettu 1967
Muutos 1970
Kerrosluvu I
Kaava 2006/1964

Tontti 5766-2, Pitkäkallionkatu 10
Rakennettu 1996
Kerrosluvu I I/2
Kaava 2006/1964

Tontti 5766-3, Kiveliönkatu 9
Rakennettu 1938
Julkisivun uudistus käynnissä
Kerrosluvu I I/2 (+kellari)
Kaava 2006/1964

Tontti 5766-4, Pitkäkallionkatu 14
Rakennettu 1968
Kerrosluvu I (+kellari)
Kaava 2006/1964

Tontti 5766-5, rakennus 1
Kiveliönkatu 13
Rakennettu 1937
Muutos 1998 (pieni laajennus)
Kerrosluvu I I/2 (+kellari)
Kaava 2006/1964

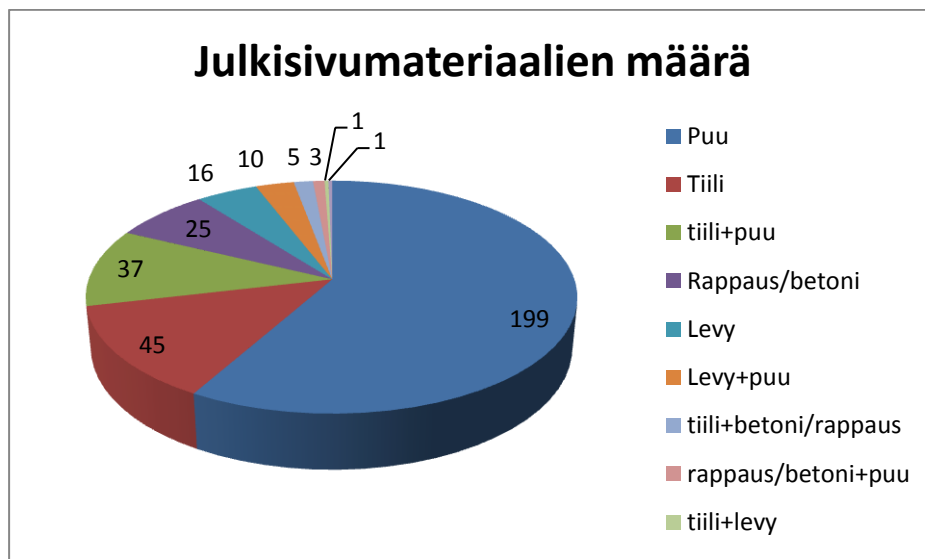

Tontti 5766-5, rakennus 2
Pitkäkallionkatu 16
Rakennettu 1990
Muutos 1995
Kerrosluvu I I/2
Kaava 2006/1964

KUVIO 12. Ote korttelikorttien tonttien esittelysivusta

4.3 Rakennusten julkisivut

Alueraportin mukaan vuonna 1993 Vehmaisten alueella puu oli yleisin julkisivumateriaali, sillä sitä oli käytetty vähän yli 45 prosenttiin taloista. Myös Holvastin puolella prosenttiosuus oli vastaava. (Vehmainen, Holvasti, Leinola Alueraportti 1993, 22.) Luvut ovat suuntaa antavia eivätkä ole täysin verrattavissa tähän työhön, sillä aluerajaus on erilainen. Vanhemmalla alueella tiilestä ei ole tullut yhtä suosittu kuin esimerkiksi 1960- ja 1970- luvun alueilla, joita suurin osa länsi-Vehmaisista ja Holvastista edustavat. Liitteessä 2 olevaan karttaan on merkitty nykyiset julkisivumateriaalit. Tällä hetkellä kohdealueen rakennuksista noin 58 prosentilla on puuverhous (KUVIO 13). Määrä on kasvanut, sillä puu on julkisivumateriaalina suurimmassa osassa uusista rakennuksista ja vanhojen rakennuksien julkisivulevyjä on vaihdettu puuverhokseen. Julkisivumuutoksia käsitellään lisää myöhemmin.

KUVIO 13. Julkisivumateriaalien määrät alueella

Tiiliverhous on toiseksi yleisin julkisivumateriaali. Vuonna 1993 sitä oli käytetty noin 20 prosenttiin rakennuksista Vehmaisten ja noin 28 prosenttiin rakennuksista Holvastin alueella (Vehmainen, Holvasti, Leinola Alueraportti 1993, 22). Tällä hetkellä osuus on noin 13 prosenttia, mikä voi johtua erilaisella aluerajauksella tai laskutavalla. Tiiltä yhdessä jonkin toisen materiaalin, pääasiassa puun kanssa, on

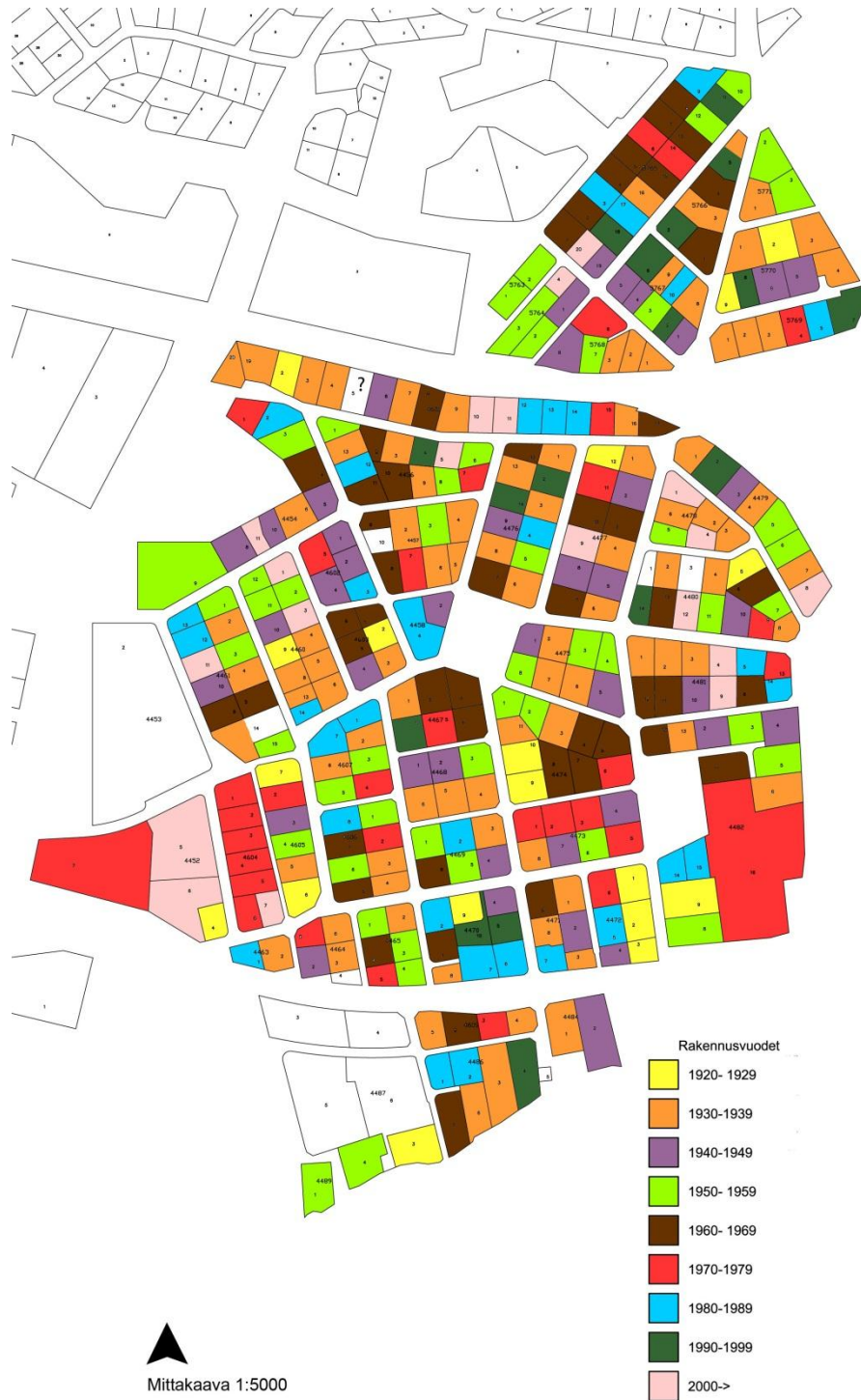
käytetty noin 12,5 prosentissa taloista, kun vuonna 1993 se oli lähes 11 prosentissa Vehmaisten puolen taloista ja noin 9 prosenttia Holvastin puolen taloista.

Rappausta tai betonielementtiä oli käytetty vuonna 1993 noin 11 prosenttiin Vehmaisten ja noin 5 prosenttiin Holvastin alueen taloista (Vehmainen, Holvasti, Leinola Alueraportti 1993, 22.) Nyt rappauksen tai betonielementin on valinnut vähän yli 8 prosenttia. Laskelmissa otettiin huomioon myös yhdistelmät puun kanssa. Rappaus julkisivuna on jonkun verran lisääntynyt, mutta uusia betonielementtitaloja ei ole ilmaantunut, mikä johtuu myös rakennusmuodista.

Vuonna 1993 noin 11,5 prosenttia Vehmaisten alueen rakennuksista oli verhottu levyllä tai levyn ja puun yhdistelmällä. Holvastissa vastaava luku oli noin 12 prosenttia. (Vehmainen, Holvasti, Leinola Alueraportti 1993, 22.) Määrä on huvennut vähän yli 7 prosenttiin, mikä ainakin osittain selittyy julkisivujen uudistamisella.

4.4 Rakennusten ikä

Rakennusten rakentamisvuodet ovat merkitty seuraavan sivun karttaan (KUVIO 14) vuosikymmenittäin. Rakennusvuodet on pääosin selvitetty alueraportin rakennusvuosiliitteen, osin Tampereen kaupungin rakennusvalvonnasta löytyvien mikrofilmien sekä Tampereen kaupungin maankäytön suunnittelupalveluista saamani rakennusvuosikartan avulla, minkä takia virheitä voi ilmentua. Epäselvissä tilanteissa vanhempi rakennusvuosi on otettu huomioon, sillä myös muutokset ovat voineet näkyä karttalähteissäni uutena rakennusvuotena. Uudempien rakennusten kohdalta rakennusvuodeksi on usein merkitty rakennusvalvonnasta löytyneiden asemapiirrosten vuosiluku.

KUVIO 14. Kartta rakentamisvuosista

Rakennuskanta on verrattain vanhaa: noin 30 prosenttia rakennuskannasta on rakennettu ennen 1940-lukua. Neljännes rakennuksista on peräisin 1940- ja 1950-luvuilta, joten yli puolet rakennuksista on rakennettu ennen 1960-lukua. Tästä

syystä rakennuskanta on pääosin 1½-kerroksista ja puusta rakennettua. Toisaalta alue ei ole rakentunut kovin suunnitelmallisesti, minkä takia uudemmat erityyyliset rakennukset ovat osiksi rakentuneet keskelle vanhaa rakennuskantaa, mikä aiheuttaa epäyhtenäisyyttä. Myös sama rakennus on voinut vaihtaa tyyliä korjausten yhteydessä, kun esimerkiksi ikkunat on uusittu tai rakennusta lisälämmöneristetty (Vehmainen, Holvasti, Leinola Alueraportti 1993, 13).

1960-luvulla alkoi Vestonkadun varteen rakentua matalaa 1-kerroksia omakotitaloja ja alue täydentyi vielä 1980-luvulla muutamalla rakennuksella. Tällainen alue syntyi 1970-luvulla myös Sarvannankadun varteen. Nämä ja rivitalotontit Soinilan- ja Juvelankatujen varressa ovat yhtenäisintä matalan rakentamisen aluetta. Juvelan- ja Sarvannankatujen väliin rakentui 2000-luvulla kaksi rivi- ja pientalotonttia, jotka liimasivat vanhemman rivitalotontin osaksi Vehmaisten omakotialuetta.

4.5 Rakennusten tyyli

Alueraportin liitekarttaan rakennukset on jaoteltu eri tyyleihin (LIITTEET 3 ja 4), ja siitä näkee myös, mitä tyyliä alkuperäiseen rakennukseen on muutettu. Tässä opinnäytetyössä ei ole yksityiskohtaisesti otettu kantaa siihen, onko tyylisuunta oleellisesti muuttunut tai muodostettu tarkempia tyylejä uusille rakennuksille, sillä tyylien määrittely on ollut ilmeisen vaikeaa myös alueraportin tehneelle arkkitehdille. Tyylit kulkevat kuitenkin ajan mukaan, minkä takia tyylejä voidaan tarkastella rakennusvuosien mukaan. Tyylien jaottelu on mielenkiintoinen tema, jota on hyödynnetty näiden rakennusten peruskorjaamisen ohjaamiseen rakennustapaohjeissa.

Vanhimmat rakennukset kuuluvat lähinnä *maaseudun rakennusperinteeseen*, mikä tarkoittaa 1920–1930-luvun puisia, hieman koristeltuja rakennuksia (Vehmainen, Holvasti, Leinola Rakentamistapaohjeita 1993, 34–35). Rakentamistapaohjeissa näitä luokkia on hieman selvennetty ja jaoteltu alaluokkiin (huvilat ja kansanomaiset rakennukset), mutta näitä ei ole merkitty karttaan. Varsinkin myöhemmin tehdyt ikkunamuutokset ovat olleet tämän ajan rakennusten riesana (KUVIO 15).

Alkuperäiset ikkunat ovat olleet symmetrisiä, usein pystysuuntaisia sekä moniruudullisia (Vehmainen, Holvasti, Leinola Rakentamistapaohjeita 1993, 34–35). Muutoksen jälkeen ikkunoiden avautumissuunta ja listoitus ovat saattaneet muuttua, ikkunat ovat mahdollisesti leventyneet. Ikkunat ovat saattaneet menettää symmetrisyytensä sekä jaollisuutensa, mikä on saattanut tarkoittaa suurempaa yhtenäistä lasipinta-alaa, sillä muutokset mukailevat yleensä meneillään olevaa rakennusmuotia. (Vehmainen, Holvasti, Leinola Rakentamistapaohjeita 1993, 49.)

KUVIOT 15 ja 16. Vasemmalla on *maaseudun rakennusperinteen* rakennus, jossa alkuperäiset ikkunat ovat säilyneet vain kuistissa. Oikealla on funktionalismin ajan rakennus.

Alueella on yksi funktionalismin ajan rakennus, joka on kaksikerroksinen, loivakattoinen omakotitalo (KUVIO 16). Rakennus on tyylinvastaisesti verhottu levyllä. (Vehmainen, Holvasti, Leinola Alueraportti, 17.)

Seuraavaksi vanhimmat rakennukset ovat jälleenrakennuskauden tuotoksia, jotka erottuvat pelkistetyllä tyyllillään. Materiaalina on usein puu, mutta myös rappausta on käytetty. (Vehmainen, Holvasti, Leinola Rakentamistapaohjeita, 37.) Muutoksia ovat aiheuttaneet eristämisen yhteydessä tapahtuneet julkisivumuutokset, joissa on voitu vaihtaa puu levyyn (KUVIO 19). Muutamassa tapauksessa levyt on jo vaihdettu takaisin puuhun, minkä ansiosta tyyli on saattanut palautua ennalleen. Ikkunamuutoksia on tapahtunut myös näiden rakennusten kohdalla. Alkuperäiset ikkunat ovat neliskulmaisia tai vaakasuuntaisia, ja niissä voi olla yksi tai kaksi pystykarmia. Tuuletusrilät eivät kuulu tyyliin. (Vehmainen, Holvasti, Leinola

Rakentamistapaohjeita, 50.) Alla oleva kuvapari (KUVIOT 17 ja 18) näyttää konkreettisemmin ikkunamuutokset, edessä oleva rakennus on rakennettu 1930-luvulla. Tyylikartassa se on kuitenkin merkitty jälleenrakennuskauden taloksi, jota on muutettu myöhemmin. Alkuperäiset ikkunat ovatkin tyypillisimmät jälleenrakennuskaudelle. (KUVIO 17). Kuvan rakennuksen julkisivu on myös muuttunut.

KUVIOT 17 ja 18. Aukiokadulta. Ensimmäinen kuva on otettu noin vuonna 1948, jälkimmäinen keväällä 2011. Edessä olevan rakennuksen ikkunajakoa ja julkisivua on muutettu. (Ensimmäinen kuva Pesonen, M. Vapriikin kuva-arkisto).

KUVIOT 19 ja 20. Jälleenrakennuskauden taloja. Vasemmalla julkisivu on myöhemmin verhottu osin levyllä ja ikkunoiden yläpuolelle laitettu markiisit, oikealla julkisivua ei ole muutettu.

60-luvun loivakattoisiksi omakotitaloiksi on jaoteltu rakennukset, joiden julkisivu on rapattu tai vaakapaneelistä (KUVIO 21). Kerroksia on vain yksi, ja niissä saattaa olla matalampi taloussiipi. (Vehmainen, Holvasti, Leinola Rakentamistapaoh-

jeita 1993, 38.) Näitä rakennuksia on alueella vähiten, jos funktionalismia ei oteta huomioon. Jälkikäteiset tyyli muutokset ovat harvinaisia. Kohdealueen kannalta tämä luokka olisi voitu liittää seuraavaan, sillä luokka ei ole merkittävä ja eroja on jokseenkin vähän.

KUVIOT 21 ja 22. Vasemmalla on 1960-luvun loivakattoinen omakotitalo ja oikealla modernistinen omakotitalo, jossa osakellari.

Modernistisiin omakotitaloihin kuuluvat 1960–1980-luvulla rakennetut talot, jotka ovat usein yksikerroksisia (KUVIO 22). Rakennukset ovat tasakattoisia tai hyvin loivakattoisia. Julkisivumateriaalina näissä on usein punainen tiili, asbestisementtilevyt tai puupaneeli. (Vehmainen, Holvasti, Leinola Rakentamistapaohjeita 1993, 39.) Tasakattoja on saatettu korottaa kaksikerroksisiksi, mutta alueella näiden rakennusten tyyli on suurimmaksi osaksi säilynyt. Yhtenäisyyskartan (KUVIO 38) punaiset alueet ovat juuri tämän tyylin edustajia ja ne pitäisi näillä alueilla säilyttää. Tämän ja edellisen aikakauden ikkunat ovat leveitä. 1960- ja 1970-luvun ikkunoihin voidaan lisätä pystyvälikarmeja, mutta vaakakarmit eivät kuulu aikakauteen. Sen sijaan 1980-luvulla on ollut käytössä myös vaakakarreja. Tuuletusrilät eivät sovi tämänkään aikakauden ikkunoihin. (Vehmainen, Holvasti, Leinola Rakentamistapaohjeita 1993, 55.)

Viimeisempänä luokkana on *uusromantiikka ja sekatyylit*, joka käsittää oikeastaan kaikki muut tyylit 1970-luvulta lähtien ja on tyyli suuntana hyvin moninainen. Tyyli suunta on alaluokiteltu muun muassa *espanjalaistyyliin*, *alppitaloihin*, *postmodernismiin* *lainauksiin* sekä *uusasiallisiin omakotitaloihin*. Useimmat näistä

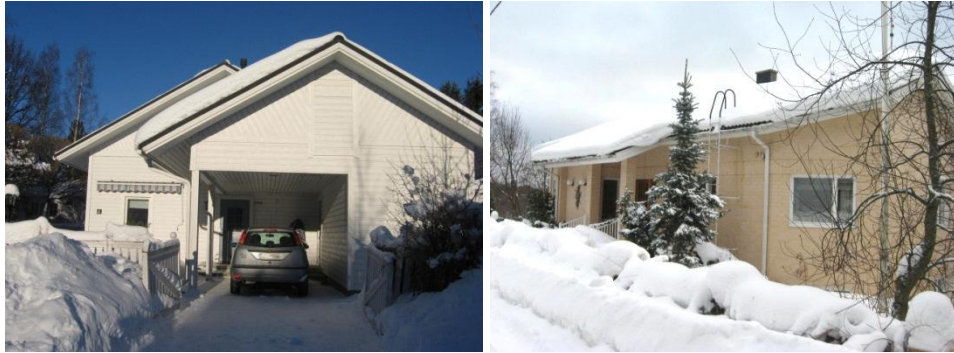
alaluokista ovat jokseenkin koristeellisia. Alaluokkia ei ole erikseen merkitty Alueraportin karttoihin. *Espanjalaistyyliset* rakennukset ovat yksi- tai puolitoistakerroksisia taloja, joissa on auma- tai harjakatto (KUVIO 23). Selkein piirre niissä on valkoinen tai keltainen tiili ja terasseja jäsentävät kaaret. (Vehmainen, Holvasti, Leinola Rakentamistapaohjeet 1993, 40.) Espanjalaistyylisiä rakennuksia alueella on muutama.

KUVIOT 23 ja 24. Vasemmalla espanjalaistyylinen rakennus, katoksissa ei kuitenkaan ole käytetty kaarevia pilareita. Oikealla alppityylinen omakotitalo

Alppityyliset omakotitalot ovat puolitoistakerroksisia rakennuksia, joissa on usein osakellari. Nämä rakennukset on helppo erottaa jyrkän harjakattonsa ja talon päädyssä sijaitsevan suuren parvekkeensa ansiosta (KUVIO 24). Yleensä rakennuksen julkisivun alaosa on tiiltä ja yläosa puuta. (Vehmainen, Holvasti, Leinola Rakentamistapaohjeet, 1993, 41.)

Postmodernismin lainaukset tyyliin kuuluvat korkeat harja- tai aumakattoiset rakennukset, joissa yleensä on historiallinen koristeaihe. Julkisivuissa on käytetty tiiltä, rappausta tai paneelia, joka saattaa olla myös viistoon suunnattu. (Vehmainen, Holvasti, Leinola Rakentamistapaohjeet 1993, 42.) Tämä alaluokka on epäselvin, eikä vastaavia rakennuksia taida löytyä alueelta kuin muutama.

KUVIOT 25 ja 26. Vasemmalla postmodernin lainaus, rakennuksessa on käytetty vinolaudoitusta. Oikealla on uusasiallinen omakotitalo.

Viimeisin alaluokka on *uusasialliset omakotitalot*, johon kuuluvat 1980–1990-lukujen loivaharjakatolliset rakennukset, joiden julkisivu on usein vaaleaa tiiltä tai paneelivalmistetta, koristeellisuus vähäisempää (KUVIO 26). Kerrosluku voi olla yksi tai puolitoista, ja osittainen kellari on mahdollinen. (Vehmainen, Holvasti, Leinola Rakentamistapaohjeet 1993, 43.) Tähän alaluokkaan kuuluu todennäköisesti eniten tämän luokan rakennuksista alueella.

Tyylit voidaan jakaa pelkistäen myös kolmeen suurempaan ryhmään; ennen 1960-lukua rakennetut, 1960–1970-lukujen rakennukset ja 1980-luvun jälkeiset rakennukset. Yleistäen voidaan sanoa, että ennen 1960-lukua rakennetut rakennukset ovat 1½-kerroksisia, jyrkän satulakaton puurakennuksia, myös rappaus on vaihtoehto myöhemmän ajan rakennuksissa. Vanhimmat rakennukset ovat koristeellisia, kun taas myöhemmän ajan rakennukset koruttomia. 1960–1970-luvun rakennukset ovat matalia, pelkistettyjä, usein yksikerroksia ja loiva- tai tasakattoisia. Materiaalit ovat lähinnä tiiltä tai vaakapaneelia, mutta myös levyä on käytetty. 1980-luvun jälkeiset rakennukset voivat olla korkeita tai matalia, yleensä kuitenkin satulakattoisia. Koristeellisuus palasi varsinkin puurakennuksiin 1990-luvun ja 2000-lukujen taitteessa. Uusitusta tyylikartasta (LIITE 5) näkee, että ennen 1960-lukua rakennettuja taloja sijaitsee ympäri aluetta lähes jokaisessa korttelissa, muutamissa pelkästään vanhoja rakennuksia.

Alueraportti luokitteli 21 tyyliinsä säilyttäneitä, 1920–1930-luvulla rakennettuja rakennuksia arvokkaiksi Vehmaisten, Holvastin ja Leinolan alueella (Vehmainen, Holvasti, Leinola Rakentamistapaohjeet 1993, 39.) Vuonna 1993 arvokkaista rakennuksista 17 sijaitsi kohdealueella (LIITTEET 3 ja 4). Niistä kaksi on purettu tämän jälkeen. Arvokkaiden rakennusten mahdollista suojelua olisi hyvä miettiä.

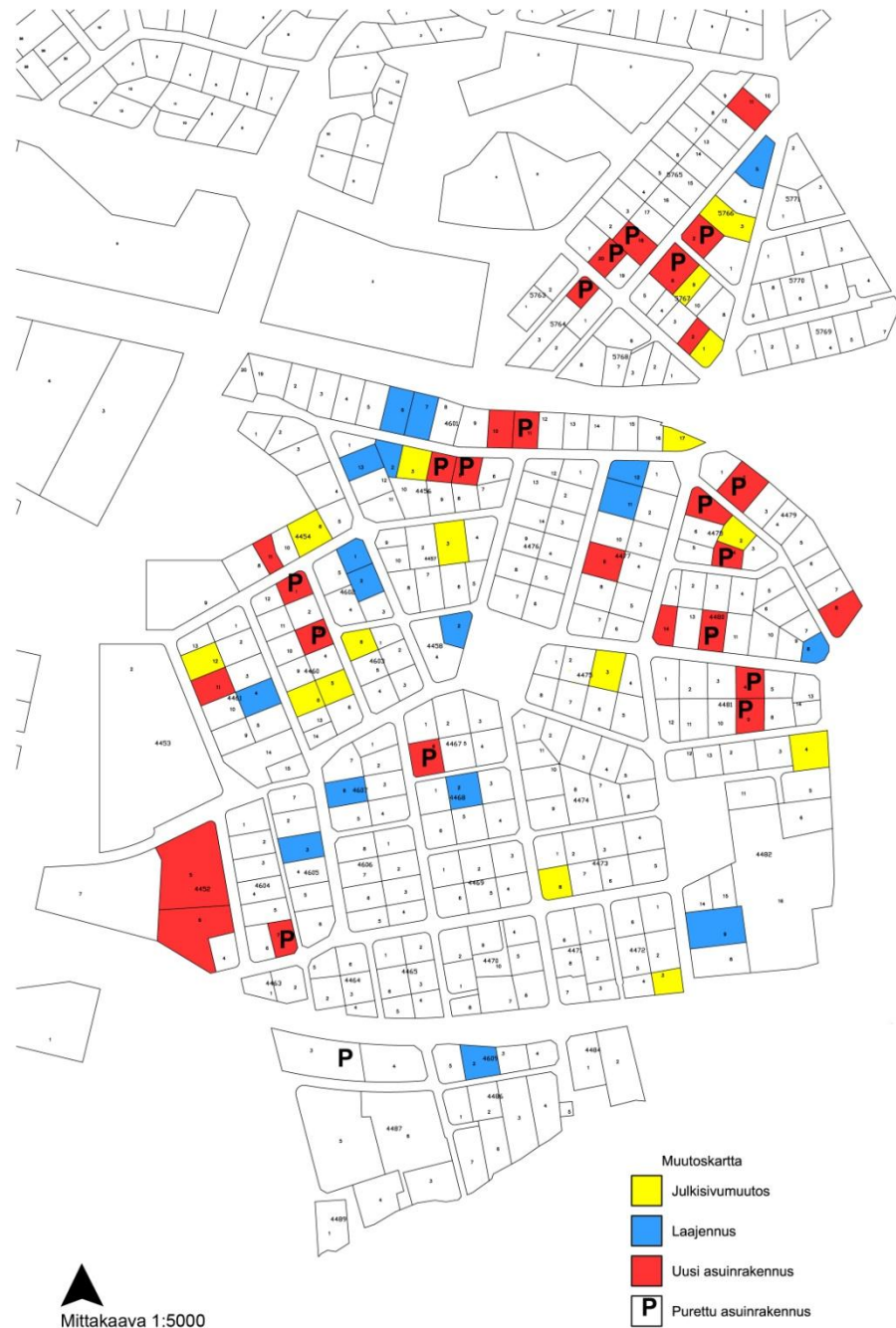
Arvokkaiden rakennusten lisäksi alueen autioituneet rakennukset olisi hyvä selvittää. Niitä näyttäisi olevan alueella ainakin kaksi. (4454-5 Opastinkadulla ja 4607-2 Virrilänkadulla). Autioitumisen voi päätellä muun muassa rakennuksen yleiskunnosta, kuten rikkoutuneista ikkunalaseista (KUVIO 28) tai pihan käyttöasteesta, kuten talvikunnossapidosta. Autioituminen olisi hyvä estää mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, ettei rakennuksen kunto turhaan pääse huonontumaan.

KUVIOT 27 ja 28. Vasemmalla on arvokkaaksi merkitty rakennus vuodelta 1935. Oikealla todennäköisesti autioitunut rakennus, jonka lähes kaikki ikkunat ovat rikki tontilla 4452-5

Julkisivumuutokset on merkitty seuraavan sivun karttaan (KUVIO 29). Kaikkia muutoksia ei välttämättä kuitenkaan ole esitelty, sillä jokaisen tontin rakennushistoriaa ei ole käyty läpi, minkä takia muutoksia on voinut jäädä huomaamatta. Karttaan on merkitty pääasiassa materiaalimuutokset sekä tontin 4601–17 osalta värimuutos ja kolmen tontin osalta niissä tällä hetkellä meneillään oleva julkisivuudistus. Laajennusten yhteyteen on usein liittynyt julkisivun muuttuminen, mutta sitä ei ole erikseen merkattu karttaan. Lähes kaikki julkisivumuutokset ovat olleet levyn vaihtamista (takaisin) puuhun, mikä on yleensä palauttanut rakennuksen

alkuperäisen tyylin. Yhdessä tapauksessa tiilijulkisivu muuttui rappaukseen ja muutamassa puuverhous on uusittu. Laajennukset ovat useimmiten olleet pienehköjä ja esimerkiksi jatkaneet rakennusta pitkänsivun suuntaisesti. Kahdessa tapauksessa rakennus on korotettu kaksikerroksiseksi, jolloin rakennuksen luonne on samalla hieman muuttunut.

KUVIO 29. Julkisivumuutokset

4.6 Täydennysrakentaminen

Kun vanhaa aluetta tiivistetään, täytyisi suunnittelussa ottaa huomioon alueen nykyinen luonne ja käyttää perinteisiä rakentamistapoja (Vehmainen, Holvasti, Leinola Alueraportti 1993, 62). Jos taloriviin kuulunut vanha rakennus puretaan, tulisi sen paikalle rakentaa uusi rakennus, joka jatkaa olemassa olevaa linjaa. Jos vanha rakennus oli poikkeus linjasta, tulisi uusi rakentaa linjan mukaisesti, sillä tiheillä omakotialueilla rikkonainen rakennuslinja tuottaa epäyhtenäistä katutilaa. (Vehmainen, Holvasti, Leinola Rakentamistapaohjeita 1993, 28.) Uuden rakennuksen tulisi sopeutua naapurirakennuksiin muun muassa tyyliensä, muotonsa ja kattokaltevuutensa puolesta (Vehmainen, Holvasti, Leinola Alueraportti 1993, 55).

Vanhalla alueella uudet rakennukset tulisi suunnitella siten, että ne muistuttaisivat sekä toisiaan että vanhoja rakennuksia. Alueen ominaispiirteet ovat niitä asioita, missä uuden rakennuksen tulisi muistuttaa vanhoja rakennuksia. Uusien rakennusten tulisi kuitenkin näyttää uusilta, eikä vanhojen kopiolta, jotta myös erilaisuus säilyisi. (Balgård 1982, 164–165.) Kattokulma on yksi hyvä ominaispiirre, sijoittaminen toinen (jos korttelissa on jokin yhtenäinen sijoittamisperuste), myös kerrosluku ja materiaalit voivat olla ominaisia. Toisaalta uusien rakennusten tulisi samaan aikaan myös erottua toisistaan (Balgård 1982, 167). Kohdealue on kuitenkin sen verran epäyhtenäinen, ettei sille voi luoda täysin yhtenäisiä rakentamisuosituksia, vaan mallia tulisi ottaa omasta ja vastakkaisesta korttelista. Tärkeintä olisikin havaita, missä asioissa rakennusten kuuluisi olla yhteneväisiä ja missä asioissa voi normeista poiketa. Balgårdin mukaan kannattaa yhteneväisiksi asioiksi valita pysyvämpiä ominaisuuksia, kun taas erot voivat olla vähemmän pysyviä. Pysyviä ominaisuuksia ovat esimerkiksi rakennuksen mitoitus ja sijainti. Julkisivun värit tai ikkunat taas ovat vaihdettavissa jälkikäteen, minkä takia ne eivät ole yhtä tärkeitä kriteerejä uusissa rakennuksissa. (Balgård 1982, 170.)

Kohdealueen täydennysrakentaminen on tapahtunut tyhjille tonteille ja entisen Sarvannanpuiston päälle, mihin on rakennettu rivi- ja pientaloja yhteensä seitsemän asuinrakennuksen verran. Näistä viisi on yhden asunnon pientaloja, joista kolme on sijoitettu Sarvannankadun varteen ja kaksi tontin itäreunaan. Suurin osa

ennen rakentamattomista tonteista on nyt rakennettu. Alueelta on purettu 18 vanhaa rakennusta, joiden paikalle on rakennettu uusi talo (KUVIO 29). Kaiken kaikkiaan uusia omakotitaloja on rakennettu 25 kappaletta (lukuun eivät sisälly yksiasuntoiset pientalot). Purettujen rakennusten tilalle rakennetuista rakennuksista suurin osa on rakennettu lähes vanhan rakennuksen linjan mukaan, kuten kuvapari (KUVIO 30 ja KUVIO 31) osoittaa. Kuvista näkee myös, että uuden rakennuksen mitat ovat suuremmat. Massiivisuudestaan huolimatta uusi rakennus istuu ympäristöönsä muuten hyvin, sillä se on yksinkertainen, selkeälinjainen sekä väritykseltään suhteellisen ajaton.

KUVIOT 30 ja 31. Vasemmalla nyt jo purettu rakennus Soinilankadulla ja oikealla sen paikalle rakennettu talo (Ensimmäinen kuva Mäkelä, M. Vapriikin kuvaarkisto)

Alueraportissa esitettiin tonttien jakamiseen soveltuvia tontteja, joista 7 sijaitsee kohdealueella. Lähtökohtana oli 1400 m²:n kokoinen tontti, ettei alle 700 m²:n tontteja syntyisi. Jaettavan tontin tulisi olla myös oikeanmuotoinen, jotta rakentaminen uudella tontilla ei kävisi liian vaikeaksi. Uuden tontin olisi hyvä olla 25 metriä leveä kadun suunnassa. (Vehmainen, Holvasti, Leinola Alueraportti 1993, 64.) Tontinjakamisen ehdot takaavat sen, ettei tonttia jaeta liian pieneksi eikä rakennusoikeus kasva liian suureksi tontin alaan nähden. Näin jätetään tilaa myös kasvillisuudelle. Rakennusoikeus omakotitontilla ei saisi ylittää $e=0.25$. (Vehmainen, Holvasti, Leinola Rakentamistapaohjeita 1993, 24.) Alueelta on tarkasteleluajanjaksona jaettu yksi tontti, mutta se ei kuulunut alueraportin listaan. Tämän tontin pinta-ala oli noin 1270 m² ennen jakamista (KUVIO 32). Tässä tontissa

vanha rakennus sijaitsi hyvin tontin reunassa, minkä takia uudelle talolle saatiin jaettua tontti melko kivuttomasti. Alueella on ennestäänkin ollut alle 700 m²:n kokoisia tontteja, pienimmät ovat vain noin 500 m²:n suuruisia. Nämä tontit sijaitsevat usein kortteleiden kulmatonteilla tai aiemmin jaetuilla tonteilla.

KUVIO 32. Jaettu tontti. Etualalla vanha rakennus ja taaempana uusi

Suurikokoisimmat tontit sijaitsevat pääasiassa Pysäkkikadun alussa, Pysäkkikujan päässä, Kaukajärven rannan tuntumassa sekä Holvastin puolen kortteleissa 5770 ja 5771. Nämä soveltuisivat kokonsa puolesta parhaiten jaettavaksi, jotkut tontit ovat kuitenkin hankalan muotoisia tai olemassa oleva rakennus on sijoitettu jakamista ajatellen vaikeasti.

Alueraportin ehdotusten lisäksi lisäsin tähän työhön kaksi uutta mahdollista tontinjako (KUVIOT 33 ja 35). Tontinjako mahdollisuudet on esitetty LIITTEESSÄ 6. Tonteilla 4454-6 ja 4482–11 puolittaminen onnistuu, sillä vanhat rakennukset on sijoitettu tonttien reunoille. Lisäksi tontit ovat tarpeeksi leveitä jaettavaksi, vaikka uusista tonteista hieman pieniä tulisikin. Kummaltakaan tontilta ei tarvitsisi purkaa rakennuksia jakamisen vuoksi.

Tontin 4454-6 olemassa oleva rakennus on 1930-luvun 1½-kerroksinen sininen puutalo (KUVIO 34). Vanhan puolen kooksi tulisi noin 600 m² ja uuden hieman alle 600 m². Kummallakin tontilla rakennusoikeutta olisi $e=0.25$ mukaan noin 150 m², mikä on vähemmän kuin alueella yleensä. Tontilla on tällä hetkellä rakennettu noin 120 m². Uudelle tontille voisi täten rakentaa noin 120 m²:n suuruisen asuin-

rakennuksen ja noin 30 m²:n kokoisen talousrakennuksen. Uuden rakennuksen voisi sijoittaa tontin takaosaan, vastaavalla lailla, kuin viereisellä tontilla tontinjakamisen jälkeen. Tonttia rajaava kasvillisuus säilyisi tontin jakamisen jälkeenkin vanhalla puolella, mutta ainakin aluksi uuden tontin julkisivupiha olisi melko paljas, minkä takia kadunpuoleisen rajan voisi määrätä istutettavaksi.

KUVIO 33. Tontin 4454-6 jakaminen. Jaettava tontti esitetty vaalean vihreällä ja uusi rakennus vaalean ruskealla

KUVIO 34. Nykyinen tontti 4454-6 muodostuu sinisestä ja keltaisesta talosta. Keltainen talo on uudella tontilla.

Tontin 4482–11 olemassa oleva rakennus on 1960-luvulta ja se on 1½-kerroksinen puutalo. Vanha puoli jäisi kooltaan noin 680 m²:n suuruiseksi ja uusi puoli noin 700 m²:n suuruiseksi. Vanhan puolen rakennusoikeudeksi tulisi e=0,25 mukaan 170 m² ja uuden puolen 175 m². Tällä hetkellä tontin rakennusala on käytetty noin 170 m², joten tontille ei voisi rakentaa enempää. Uudelle tontille voisi rakentaa täten 140 m² asuinrakennuksen ja 30 m² talousrakennuksen.

KUVIO 35. Tontti 4482–11 näkyy kuvassa vaaleammalla vihreällä ja uusi rakennus vaaleammalla ruskealla. Tontinjaon jälkeen uusi rakennus voisi sijoittua kuvan osoittamalla tavalla.

4.7 Muutosten ohjaaminen

Alueraportissa määriteltiin sopiviksi vanhan ja yhtenäisen alueen täydennysrakentamisen julkisivumateriaaleiksi puu ja rappaus, ettei materiaalien moninaisuus lisääntyisi. Vanhalla alueella tarkoitetaan 1920–1950-lukujen rakennuksia, joita esiintyy eniten 1½-kerroksisilla jyrkkäkattoisilla alueilla (KUVIO 38). Uudemmissa alueilla materiaalien väritys voisi olla vapaampaa, mutta lohkoiltä tulisi käyttää vain täydentävänä rakennusmateriaalina. (Vehmainen, Holvasti, Leinola Alueraportti 1993, 25.)

Rakennustapaohjeet jakavat alueen pääasiassa jyrkkä- ja loivakattoisiin osa-alueisiin, joille on tehty omat ohjeensa rakentamisen suhteen. Jaottelussa ryhmittäsi luettiin vähintään kolmen samassa korttelissa tai kadun varrella vierekkäin sijainnutta rakennusta, joilla oli yhtenäinen kattokulma. Ryhmien sisällä saattoi kuitenkin olla yksittäinen muista eroava rakennus, jolle on sallittu ryhmästä eroava laajennusmahdollisuus. Jyrkkä- ja loivakattoisten osa-alueiden lisäksi alueella on seka- ja rivitaloalueita, joille ei ole laadittu eheyttäviä rakentamistapaohjeita. (Vehmainen, Holvasti, Leinola Rakentamistapaohjeita 1993, 44.) Uusista rivitaloalueista sanotaan sen verran, että ne tulisi suunnitella omakotimaisesti ja pitkiä rakennusmassoja tulisi välttää (Vehmainen, Holvasti, Leinola Rakentamistapaohjeita 1993, 61). Kattokaltevuuksien nykytilanteesta on kartta liitteessä 7.

Jyrkkäkattoisten rakennusten alueella tulisi peruskorjausten yhteydessä käyttää aitoja materiaaleja ja välttää jäljitelmiä, eikä rakennukseen saisi lisätä sille sopimattomia koristeaiheita (Vehmainen, Holvasti, Leinola Rakentamistapaohjeita 1993, 47). 1½-kerroksisen rakennuksen laajentaminen tapahtuu poikittaisella harjalla tai harjan suuntaan, kuitenkin niin, että lisäosa soveltuu alkuperäiseen rakennukseen. Laajennuksessa tulisi käyttää alkuperäisen rakennuksen julkisivumateriaaleja ja väritystä. Yksikerroksisen rakennuksen voi korottaa 1½-kerroksiseksi. Täydennysrakennuksen tulisi olla yksinkertaisen muotoinen, vaalean sävyinen, sekä vaatimattoman näköinen. Julkisivumateriaaliksi soveltuu lautaverhous tai sileä tiili. Kattomuodon tulisi olla perinteinen harjakatto, eikä esimerkiksi sellainen, jossa harja on toisella lappeella pitempi ja toisella lyhyempi. (Vehmainen, Holvasti, Leinola Rakentamistapaohjeita 1993, 52–53.) Edellä mainitut ohjeet

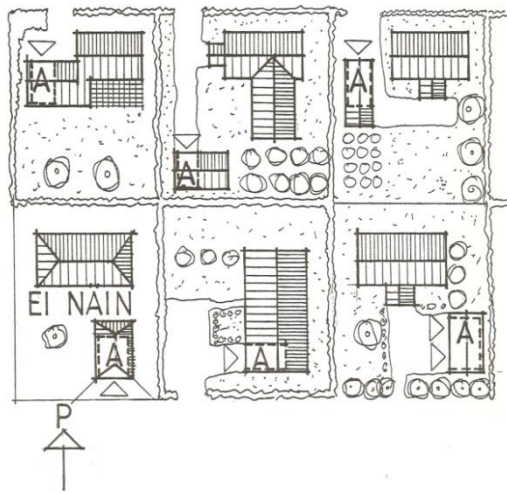

koskevat lähinnä katunäkymää muodostavia rakennuksia, jos uusi täydentävä rakennus rakennetaan näiden rakennusten taakse, esimerkiksi takapihalle, tulisi uuden rakennuksen olla muihin rakennuksiin nähden alisteinen ja matala (Vehmainen, Holvasti, Leinola Rakentamistapaohjeita 1993, 29).

Loivakattoisten rakennusten alueelle uudelle rakennukselle soveltuvat parhaiten lautaverhous tai aito punatiili, kun taas lohko- ja antiikkitiilien sekä pelti- tai muita rakennuslevyjen käyttöä ja jäljitelmiä tulisi välttää. Vanhan rakennuksen julkisivua voidaan uusida, jos se kuntonsa puolesta sitä vaatii, kunhan rakennuksen mahdollinen ”tekninen ilme” ei oleellisesti muutu, sillä se kertoo rakennuksen historiasta. (Vehmainen, Holvasti, Leinola Rakentamistapaohjeita 1993, 54). Laajentaminen voi tapahtua rakennuksen pitkästä suunnasta, niin että rakennus jatkuu saman levyisenä, tai kuistimaisena lisäpalana. Poikittaissuunnassa rakennus voi laajeta kuistimaisesti tai vähän pidempänä palana kohtisuoraan alkuperäistä rakennusta. Tärkeää on sovittaa laajennus vanhaan osaan samalla julkisivumateriaalilla. (Vehmainen, Holvasti, Leinola Rakentamistapaohjeita 1993, 56.) Yksikerroksisen rakentamisen korottaminen onnistuu vain, jos kaava antaa sille luvan, tällöin rakennusta saatetaan joutua hieman leventämään. Aumakattoja ei tulisi rakentaa täysin tasakattoiselle alueelle, vaan silloin tulisi valita loiva harjakatto. (Vehmainen, Holvasti, Leinola Rakentamistapaohjeita 1993, 57.) Uudessa rakennuksessa mahdollisen kellarin ei tulisi erottua selvästi, vaan rinteessä alempi osa tulisi verhota samalla materiaalilla kuin yläosa ja tasamaastossa sokkeli voi olla enintään 70 cm korkea (Vehmainen, Holvasti, Leinola Rakentamistapaohjeita 1993, 58).

Talusrakennukset ovat perinteisesti sijoitettu yleensä pihan puolelle ja päärakennus kadun varteen, jotta rakennukset muodostavat suojaisen pihan. Naapureilta on suojauduttu pensasaidalla. Joskus päärakennus on kuitenkin sijoitettu tontin takaosaan, jolloin pihaa on yleensä rajattu pensasaidoin ja kadun varteen sijoitetulla talusrakennuksella. (Vehmainen, Holvasti, Leinola Rakentamistapaohjeita 1993, 16.) Talusrakennusten sijoittamista pihan puolelle suositellaan edelleen, sillä autotallit eivät alun perin ole kuuluneet vanhoihin pihapiireihin, eikä niitä tulisi sijoittaa kadunvarteen hallitsemaan katukuvaa. Autotallien ovet ja suuret aukot pensasaidoista sekä laajat pinnoitetut autoille varatut kentät vievät huomion ra-

kennuksilta. Autopaikka tulisikin piilottaa katseilta esimerkiksi pensasaidan tai päärakennuksen julkisivulinjan taakse poissa katseilta (KUVIO 36). Pensasaitaan tulisi tehdä vain yhden auton leveyden tarvitsema aukko. (Vehmainen, Holvasti, Leinola Rakentamistapaohjeita 1993, 20–22). Loivakattoisten rakennusten autotallit sijaitsevat usein rakennuksen yhteydessä, jos sen lisäksi tarvitaan erillinen talousrakennus, tulisi se sijoittaa takapihalle. Talousrakennuksen kattokaltevuuden tulee olla loivempi kuin päärakennuksen ja sen tulee olla lautaverhoiltu ja mielellään samanvärisen kuin päärakennus, jos se on puinen. (Vehmainen, Holvasti, Leinola Rakentamistapaohjeita 1993, 59.)

KUVIO 36. Autotallin sijoittaminen omakotitontilla (Vehmainen, Holvasti, Leinola Rakentamistapaohjeita 1993, 21.)

Kaavoissa määritetty rakennusoikeus näyttäisi olevan monien tonttien osalta käytetty kohtalaisen tehokkaasti, vaikka ennen 1960-lukua rakennetuissa tonteissa saattaakin lähes puolet oikeudesta olla käyttämättä. Suurimmassa osassa aluetta ovat voimassa kaavat, jotka mahdollistavat 180 m²:n suuruisen omakotitalon ja 32 m²:n suuruisen talousrakennuksen rakentamisen. Asuinrakennuksen suurimmat sallitut mitat ovat 10 x 12 metriä, mutta varsinkin 1960–1970-lukujen rakennukset voivat olla huomattavasti kookkaampia. Paikoitellen rakennusoikeutta on myös ylitetty tai yhdistetty asuinrakennuksen ja talousrakennuksen alat yhdeksi isommaksi rakennukseksi.

Tampereen kaupungin rakennusjärjestyksen luvussa kolme § 10 sanotaan:

Uudisrakennuksen, lisärakennuksen ja uudestaan rakentamisen tulee sopeutua ympäröivän alueen yleisesti noudatettuun rakennustapaan rakennuksen sijoituksen, koon, muodon, ulkomateriaalien, värityksen sekä julkisivun jäsentelyn osalta. Rakennuspaikalla tai tontilla rakennusten tulee muodostaa ympäristö- ja kaupunkikuvaltaan sopusuhtainen kokonaisuus. (Rakennusjärjestys 2010.)

Tämä on hyvin suurpiirteisesti sanottu, minkä takia se soveltuu kaikille paikoille, mutta jättää hyvin paljon tulkinnan varaa. Ohjeistus on toimiva, jos sen toteuttamista valvoo asiansa osaava taho, sillä tavallinen omakotitalon rakentaja ei välttämättä ymmärrä kiinnittää huomiota asuinalueensa kokonaisuuteen. Kaava on näistä keinoista tehokkain ohjaaja, sillä rakennusjärjestys tai rakennustapaohjeet eivät yksinään pysty pitämään rakentamista aisoissa.

4.8 Ohjaamisen tulos

Ohjaaminen näyttäisi olleen onnistuneempaa Vehmaisten puolella kuin rautatien pohjoispuolella Holvastissa. Lähes kaikki rautatien pohjoispuolen uudet rakennukset ”rikkovat” jossain määrin alueraportin tai rakentamistapaohjeiden ohjeita. ”Rikkomukset” eivät kuitenkaan ole vastoin voimassa olevaa kaavaa. Kortteleissa 5764 ja 5767 on purettujen jyrkkäkattoisten rakennusten paikalle rakennettu toiseen pulpettikattojen yhdistelmä ja toiseen loivakattoinen talo. Kumpikin kortteli oli merkitty selkeästi jyrkkäkattoisten rakennusten alueeksi. Kaava 2006/1964 ohjaa osittain vastoin alueraporttia autosuojan sijoittelussa, sillä Pihlajamajankadulla kaavan ohjeelliset talousrakennukset on sijoitettu lähemmäksi katua kuin asuinrakennus. Luultavasti tämän takia Pihlajamajankadun uusissa rakennuksissa autosuojat ovat esillä, vaikkei se raportin mukaan ollut suositeltua.

Vehmaisten puolella uusissa rakennuksissa on käytetty lähes pelkästään jyrkkiä ja perinteisiä satulakattoja, kaksi niistä tosin rakennettiin loivakattoisten rakennusten alueelle, toisessa näistä entinen rakennus oli ollut ympäristöstään poikkeava. Yhteensä kolme uutta loivakattoista ja yksikerroksista rakennusta on rakentunut alueelle; yksi Nevakadun ja kaksi Vaunukadun varrelle.

Autosuojien sijoittaminen on muodostunut todennäköisesti suurimmaksi epäkohdaksi alueella. Nykyään ne sijoitetaan helposti lähemmäksi katua kuin päärakennus. Rakennustapaohjeiden mukaan autosuojaa ei kuitenkaan tulisi sijoittaa huomiota herättävälle paikalle. Muutamissa uusissa rakennuksissa autosuojat ovat kuitenkin asetettu suoraan katseiden alle. Toinen uusien rakennusten ongelma saattaa olla pihan rajaaminen kadusta. Jos rakennukset eivät ole rajaavassa asemassa, ei kasvillisuudella rajaamista ehdi heti toteuttaa. Tärkeää kuitenkin olisi muistaa hoitaa julkisivupihan rajaaminen myöhemmin.

Juvelan-, Sarvannan- ja Soinilankatujen rivi- ja pientaloalue on toteutettu ohjeita mukaillen, sillä Sarvarannankatua rajaavat yhden asunnon talot, joiden taakse on sijoitettu pidemmät rakennusmassat (kaksi asuinrakennusta ja autotallit), niin etteivät ne häiritse katukuvaa (KUVIO 37). Myös rakennusten korkeus ja loivahkot katot soveltuvat kadun vastapuoleen, johon on rakennettu loivakattoisia ja yksi-kerroksisia rakennuksia.

KUVIO 37. Yhden asunnon talot rajaavat Sarvannankatua.

Uusien rakennusten julkisivut ovat pääasiassa puuta, muutamassa on käytetty tiiltä, rappausta tai tiilen ja puun yhdistelmää. Täten ohjaaminen julkisivuissa on ollut melko onnistunutta, vaikka osittainen kiitos siitä kuuluukin nykyiselle rakennusmuodille. Korttelissa 5765 on yhden rakennuksen julkisivu verhottu pel-

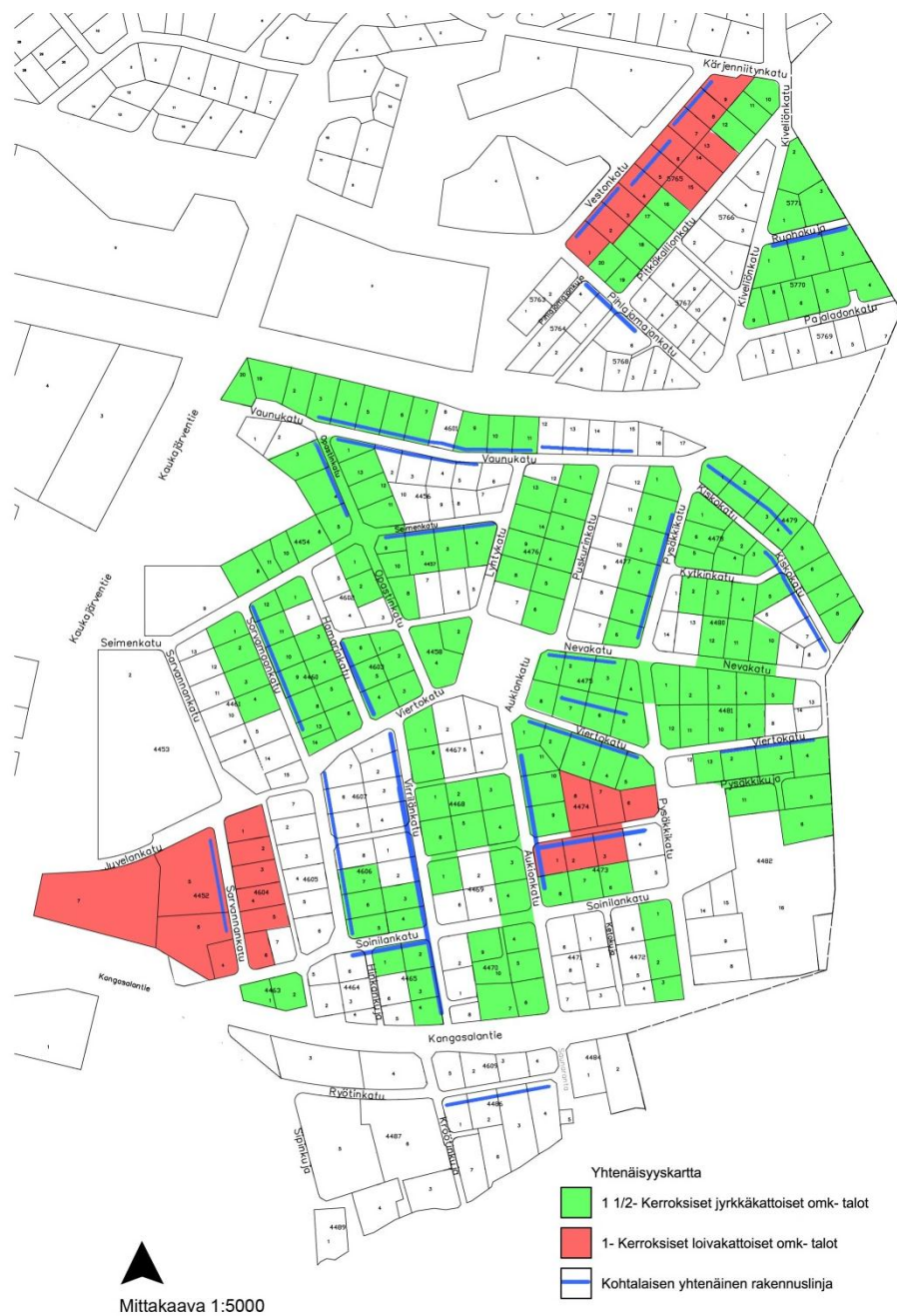
kästään lohkoitellulla, joka raportin mukaan kuului vain täydentäväksi julkisivumateriaaliksi.

4.9 Yhtenäiset osa-alueet

Alueen yhtenäisyydentunnetta voivat tuottaa monet eri seikat, kuten julkisivun materiaali tai väritys, rakennuksen koko, pihojen runsas kasvillisuus, yhtenäinen rakennuslinja tai säännöllinen sijoittaminen (Wainio & Lehtonen 1986, 31). Olakseen yhtenäinen, alueen ei silti tarvitse olla joka osaltaan samanlainen, vaan erot rikastuttavat ympäristöä. Yhtenäisyyden voi saada aikaiseksi jos muutamat piirteet ovat ”määrättyjä”. (Vehmainen, Holvasti, Leinola Alueraportti 1993, 35.) Maaseutukuntien vanhimmat yhtenäiset pientaloalueet-tutkimuksessa todetaan, että maaseudulla rakennusten julkisivumateriaalia, väritystä sekä kokoa ja runsasta kasvillisuutta pidetään tärkeimpinä yhtenäisyyttä luovina elementteinä kuin kaupungeissa, kun taas kaupungeissa yhtenäinen rakennuslinja, tai sijoitustapa sekä katuverkon säännöllisyys ovat tärkeämpiä kuin maaseuduilla. (Wainio & Lehtonen 1986, 31.) Pientaloalueena Vehmaisten aluetta voitaisiin tarkastella maaseutuna historiansakin takia, toisaalta kaupunkimaisena, sillä alue on kohtalaisen tiivis ja rakennuslinjalla on suurehko merkitys. Näistä tekijöistä nostaisin erityisesti kasvillisuuden yhdeksi tärkeäksi yhtenäisyyttä luovaksi tekijäksi alueella, sillä se rajaa tehokkaasti pihat katualueista yhdessä rakennusten kanssa. Kasvillisuus mainitaan tärkeäksi tekijäksi vähitellen rakentuneilla alueilla myös Maaseutukuntien vanhimmat yhtenäiset pientaloalueet-selvityksessä, sillä se peittää rakennuksien eroja (Wainio & Lehtonen 1986, 32). Myös kapeat kadut ovat tälle alueelle tärkeä tekijä, korotetut jalkakäytävät eivät oikein mahtuisikaan katujen ja rakennusten väliin.

Maaseutualueet ovat usein rakentuneet suunnittelematta ja pitkän ajan kuluessa. Näin on osittain Vehmaistenkin tapauksessa, sillä kaava ei ole ohjannut rakentamista kovin tarkkaan. Tämä tarkoittaa myös tyylien ja materiaalien sekoittumista. (Wainio & Lehtonen 1986, 18.) Rakentamisajan pituus ja osittain suunnittelematon rakentaminen tuottaa *yhtenäisen epäyhtenäistä* rakennuskantaa, jos myös yhtenäisiä piirteitä koetaan olevan (Wainio & Lehtonen 1986, 30). Myös Vehmais

voitaisiin luonnehtia yhtenäisen epäyhtenäiseksi. Selkeinten alueen yhtenäiset ominaispiirteet voi kuitenkin huomata vertaamalla sitä toiseen alueeseen. Yksittäisen alueen ominaispiirteitä voi olla hankala löytää, sillä niiden tutkimiseksi pitää ottaa huomioon koko alueen rakennuskanta (Balgård 1982, 21–23). Tässä korttelikortit ovat hyvä lähtökohta, tosin nekin auttavat vain muistamaan alueen kokonaisuudessaan, eivät varsinaisesti analysoi itseään. Rajat yhteneväisyyden tulkitsemiselle on tehtävä ennen tutkimusta.

KUVIO 38. Yhtenäisyyskartta

Kuviossa 38 on kartta yhtenäisistä osa-alueista. Kartassa on otettu huomioon lähinnä kaksi eri tyyliä: 1½-kerroksiset jyrkkäkattoiset rakennusalueet on merkitty vihreällä värillä ja 1-kerroksiset loivakattoiset rakennukset punaisella. Sininen viiva kuvaa kohtalaisen yhtenäistä rakennuslinjaa, jossa rakennukset muodostavat yhtenäisen rivin kadun suhteen. Jaottelu eroaa hieman Alueraportin ja rakennustapaohjeiden jaottelusta, mutta näyttää ehkä selvemmin yhtenäisiä alueita, sillä myös rakennuksen korkeus vaikuttaa yhtenäisyyden tuntuun. Liitteessä 8 on erillinen kartta kerrosluvuista. Yhtenäiseksi on laskettu korttelit tai kadunvarret, joissa vähintään kolme vierekkäistä rakennusta edustaa vaadittuja piirteitä siten, että ne myös katukuvassa näkyvät. Yhtenäisiä piirteitä ovat kerrosluku sekä kattokaltevuus, kummankin piirteen tulee esiintyä rakennuksessa. Kartasta näkyy selvästi, että tavanomaisin rakennus on 1½-kerroksinen ja jyrkkäkattoinen. Suurimman osan näistä rakennuksista julkisivu on puuta. Katukuvassa yhtenäisimpiä alueita ovat Ruohokuja, Opastin-, Kytkin- ja Kiskokadut, joissa yhtenäisyys jatkuu koko tai lähes koko kadun varren verran. Yhtenäisiä linjoja on myös Viero- ja Nevakadulla, Aukionkadun länsipuolella sekä Sorvamaankadun ja Pysäkkikadun lopussa. Nämä kadut ovat 1½-kerroksisten ja jyrkkäkattoisten rakennusten alueita.

KUVIO 39. Vaunukadun pohjoispuoli (kuvan vasen puoli) on melko yhtenäinen. Rakennukset rajaavat pihan ja kadun tehokkaasti toisistaan.

Loivakattoista ja 1-kerroksista rakentamista on muodostunut Sarvannankadun alkupäähän (KUVIO 40) sekä Vestonkadun loppupäähän. Pysäkki- ja Aukionka-

dun väliselle raitilla on myös matalaa ja loivakattoisia rakennuksia, mutta yhtenäisyys ei ole yhtä huomattava kuin edeltävillä alueilla.

KUVIO 40. Sarvarannankadun alkupää on matalaa ja loivakattoista. Vasemmassa reunassa on vanha rakennus, jonka vieressä uudempaa pientalorakentamista.

Päärakennus sijaitsee alueella useimmiten kadunvarressa, sillä voimassa olevat kaavat ohjaavat tähän suurimmaksi osaksi. Poikkeavia sijoitteluja esiintyy muun muassa siksi, että rakennus on vanhempi kuin voimassa oleva kaava tai tontin tai rakennuksen mitat pakottavat tietynlaiseen sijoitteluun. Kisko-, Vierto- ja Pihlajamajankatu muodostavat poikkeuksen kadunvarsisijoitteluun, sillä niiden pohjoispuolen rakennukset ovat sijoitettu pääosin tontin takaosaan, mikä avartaisi katutilan tuntua etenkin talviaikaan, elleivät pensasaidat rajaisi sitä selkeästi (KUVIO 41). Sijoitteluun on todennäköisesti vaikuttanut auringonvalon määrä. Pisimmän yhtenäisenrakennuslinjan, jossa rakennukset ovat yhtenäisessä rivissä, muodostaa Virrilänkadun länsipuoli, missä rakennukset ovat sijoitettu kadun varteen, yhtenäisyyttä rakennuksissa esiintyy kuitenkin vain paikoitellen. Myös Vau-nukadun rakennuslinja on tärkeä katukuvan rajaaja yhdessä puuston kanssa.

KUVIO 41. Kiskokadun pohjoispuolen rakennusten sijainti taaempana tontilla, kasvillisuus rajaa katua kuitenkin tiukasti.

Epäyhtenäisintä rakennuskantaa on Kaukajärven rannalla ja Puskurinkadulla, lähes jokaisen talon julkisivu on eri materiaalista, eivätkä vaihtelevat kattokulmat tai kerrosluvut auta asiaa. Ryötinkadun eteläpuolelle on rakennukset rakennettu lähes yhtenäisen linjan mukaan ja siellä on vain rinnetaloja, nämä ovat ainoat yhdistävät tekijät alueella. Myös Puskurinkadulla (KUVIO 42) ainoa yhteinen tekijä on rakennuslinja. Epäyhtenäisiä ovat myös korttelit 4471, 4605, 4607 sekä 5766, näissä kortteleissa on vaihtelevat kattokaltevuudet, rakennusmateriaalit sekä tyyli.

KUVIO 42. Puskurinkadulla on monennäköistä tyyliä, rakennusten sijainti on kuitenkin melko yhtenäinen, pihvoja ei ole juuri rajattu kasvillisuudella.

5 YHTEENVETO

Opinnäytetyön tavoitteena oli inventoida Vehmaisten alue ja tutkia sen rakennuskannassa tapahtuneet muutokset ja tarkkailla, onko siellä pienempiä yhtenäisiä osa-alueita. Toisin sanoen tehtävänä oli uudistaa aiemmin tehty alueraportti ja kiinnittää erityistä huomiota kielenkäyttöön, ettei kenenkään kotia lähdetä julkisesti haukkumaan. Raportin uudistaminen on osa yhdyskuntarakenteen eheyttämiprojektia, jota Tampereella kutsutaan EHYT-hankkeeksi.

Opinnäytetyön keskeisin sisältö on tietenkin rakennuksissa ja niistä muovautuvassa ympäristössä. Työssä on käsitelty myös yhdyskuntarakenteen eheyttämistä ja Vehmaisten historiaa. Ensimmäinen on tärkeä, sillä koko työ pohjautuu sen tarpeisiin ja jälkimmäinen sen takia, että ymmärtäisi aluetta paremmin. Näiden lisäksi pohditaan alueen rakentamisen ohjausta ja sen onnistuneisuutta sekä mahdollisia täydennysrakennuspaikkoja. Työn tuloksia on esitetty teemakartoissa, joihin on kerätty havaintoja alueesta. Teemakartoissa esitetään muun muassa tonteittain rakennusten kattokaltevuus, julkisivumateriaali, kerrosluku ja rakennusvuosi, muuttuneiden rakennusten osalta on tehty muutoskartta. Yksityiskohtaisempien karttojen pohjalta on laadittu kartta alueen yhtenäisistä osa-alueista. Työssä ei kuitenkaan ole eroteltu erillään sijaitsevia yhtenäisiä osa-alueita omiksi luokiksi, sillä nämä ovat pääpiirteissään hyvin samanlaisia.

Työn aloittaminen tuntui ensin haastavalta: aluksi kohteesta ei ollut oikein minikäänlaista otetta ja alue tuntui jopa hieman kaoottiselta. Pikkuhiljaa tutkimuksen edetessä alue kuitenkin alkoi jäsentyä ja yhtenäisyyttäkin löytymään. Aiemmasta alueraportista oli paljon hyötyä, sillä se auttoi muun muassa havaitsemaan mahdollisia epäkohtia. Korttelikorttien tekeminen ja valokuvausretket auttoivat huomattavasti hahmottamaan aluetta. Toisen vastaavanlaisen ympäristön vertaileminen kohdealueeseen jäi tästä työstä tekemättä lähinnä resurssien puutteesta, vaikka se olisikin ollut mielenkiintoinen lisä. Tämän työn aikana tekijän oma käsitys rakennetusta ympäristöstä on laajentunut, ja toivottavasti se välittyy jollain tasolla myös lukijalle.

LÄHTEET

Alhonen, P., Salo, U., Suvanto, S. & Rasila, V. 1988. Tampereen historia 1. Tampere: Hermes

Arajärvi, K. 1954. Messukylän, Teiskon, Aitolahden historia. Tampere

Balgård, S. 1982. Täydennysrakentaminen puukaupungissa – ympäristön analyysimenetelmä sopeutuvan rakentamisen avuksi. Helsinki: Rakentajain Kustannus Oy

Kanerva, U. 1967. Messukylän historia II. Tampere: Tampereen keskuspaino

Louhivaara M. 1999. Tampereen kadunnimet. Tampere: Tampereen museoiden julkaisuja 51

Rasila, V. 1992. Tampereen historia IV. Tampere: Tammer-paino Oy

Tampereen kaupungin suunnittelupalvelut 2008. Kantakaupungin ympäristö ja maisemaselvitys. Tampere: Esa Print Oy

Vehmainen, Holvasti, Leinola Alueraportti 1993. Tampereen kaupungin kaavoitusyksikön julkaisuja 1/1993. Tampere: Tampereen kaupungin painatuskeskus

Vehmainen, Holvasti, Leinola Rakentamistapaohjeita 1993. Tampereen kaavoitusyksikön julkaisuja 2/1993. Tampere: Tampereen kaupungin painatuskeskus

Wacklin, M. 2002. Vehmainen - Kartanon kupeesta kaupunkikyläksi. Tampere: Kirjapaino Hermes Oy

Wainio, E. & Lehtonen, H. 1986. Maaseutukuntien vanhimmat yhtenäiset pientaloalueet. Helsinki: Ympäristöministeriö kaavoitus- ja rakennusosasto

ELEKTRONISET LÄHTEET:

Berg, H. 2009, Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen, ympäristöministeriö [viitattu 5.4.2011]. Saatavissa <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=1290&lan=fi>

Hietamaat, (hiesumaat ja moreenimaalajit), 2005, Geologian tutkimuskeskus [viitattu 10.4.2011]. Saatavissa : <http://www.gsf.fi/aineistot/mp-opas/hietamaat.htm>,
<http://www.gsf.fi/aineistot/mp-opas/hiesumaat.htm>,
<http://www.gsf.fi/aineistot/mp-opas/kuvausjasoveltuvuus.htm>

Rakennusjärjestys, 2010, Tampereen kaupunki [viitattu 21.4.2011]. Saatavissa:
http://www.tampere.fi/asuminenjarakentaminen/laitjaohjeet/rakennusjarjestys.htm#10_§_Rakennuksen_sopeutuminen_ymparistoon

Valtioneuvoston päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista 2000, [viitattu 20.4.2011]. Saatavissa:
<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=94382&lan=fi>

Valtion ympäristöhallinto, 2010, Maisemamaakunnat [viitattu 22.2.2011]. Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=9315&lan=fi>

Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen Tampereella-työohjelma 2009, Tampereen kaupunki [viitattu 5.4.2011]. Saatavissa:
<http://www.tampere.fi/material/attachments/e/5kzIXLtuQ/ehytyoohjelma160909.pdf>

Ympäristöministeriö, 2009, Tulevaisuuden alueidenkäytöstä päätetään nyt, tarkistettut valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, Ympäristökeskus [viitattu 4.4.2011]. Saatavissa
<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=98972&lan=fi>

KUVALÄHTEET

Fonecta Oy (Karttaa muokattu) 2011, Eniron karttapalvelu [viitattu 30.3.2011].
Saatavissa: <http://kartat.eniro.fi/>

Tampereen kaupunki 1998, Kantakaupungin yleiskaava [viitattu 4.5.2011]. Saatavissa:
<http://www.tampere.fi/tiedostot/53SsshYGJ/kantakaupunginyleiskaavakartta.pdf>

Tampereen kaupunki, Kaupunkiympäristön kehittäminen, Maankäytön suunnittelu 2011, cd-levy

Vapriikin kuva-arkisto. Kuvaajana Mäkelä, M. 2006. (Kuva arviolta 2010.) Tampereen museoiden kuvatietopalvelu SIIRi [viitattu 21.4.2011]. Saatavissa:
http://siiri.tampere.fi/VALOKUVA/web/ImageContentServlet?uri=http://museosii ri.tampere.fi:8080/VALOKUVA/content/SIR_EXEC/thumbnails/primary/20100430/12726212428450.jpg

Vapriikin kuva-arkisto. Kuvaajana Pesonen, M. 2006. (Kuva arviolta 1948.) Tampereen museoiden kuvatietopalvelu SIIRI [viitattu 21.4.2011]. Saatavissa:
http://siiri.tampere.fi/VALOKUVA/web/ImageContentServlet?uri=http://museosii ri.tampere.fi:8080/VALOKUVA/content/SIR_EXEC/thumbnails/primary/2003100108/10649848137870.jpg

Vehmainen, Holvasti, Leinola Alueraportti 1993. Tampereen kaupungin kaavoitusyksikön julkaisuja 1/1993. Tampere: Tampereen kaupungin painatuskeskus

Vehmainen, Holvasti, Leinola Rakentamistapaohjeita 1993. Tampereen kaavoitusyksikön julkaisuja 2/1993. Tampere: Tampereen kaupungin painatuskeskus

LIITTEET

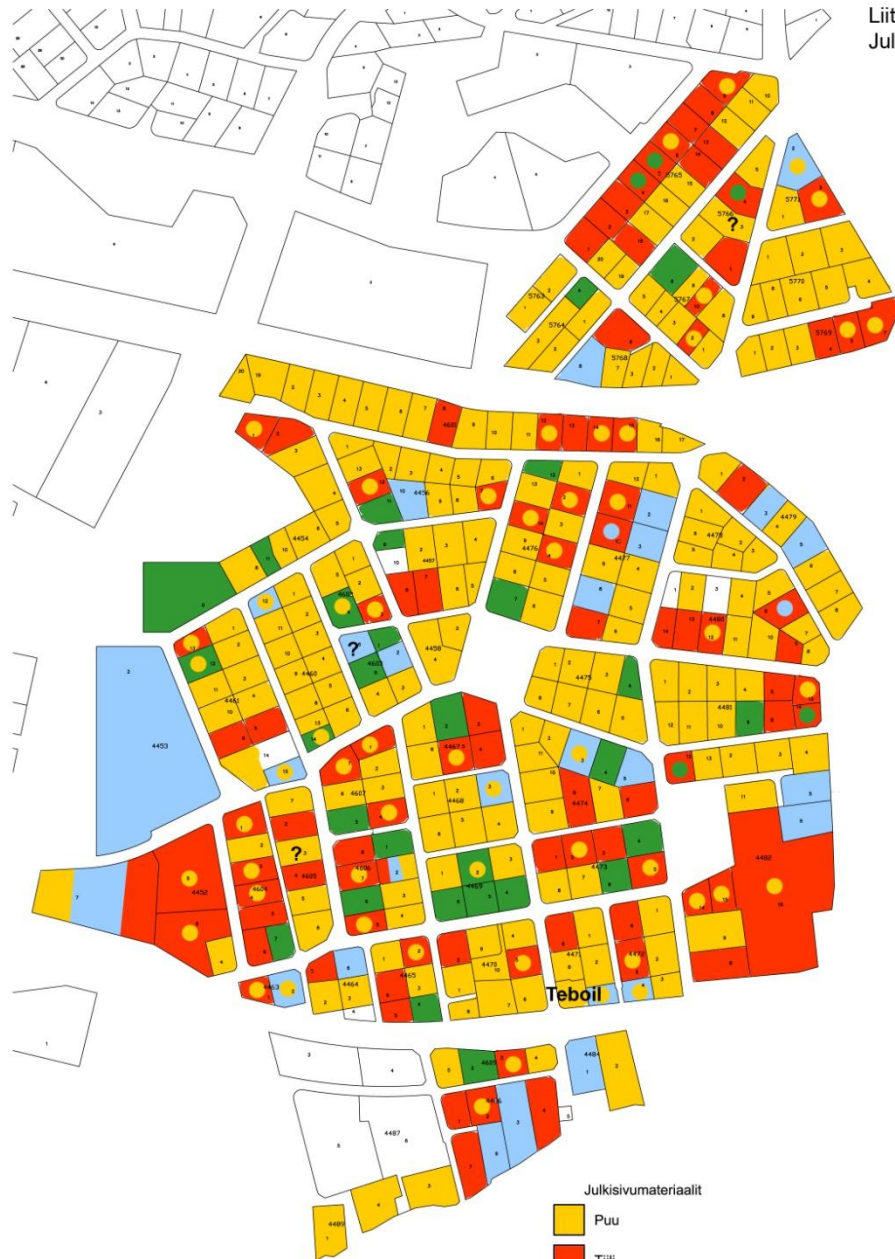
- LIITE 1 Korttelikartta
- LIITE 2 Julkisivukartta
- LIITE 3 Vanha tyylikartta Vehmainen
- LIITE 4 Vanha tyylikartta Holvasti
- LIITE 5 Uusi tyylikartta
- LIITE 6 Tontinjakokartta
- LIITE 7 Kattokaltevuuskartta
- LIITE 8 Kerroslukukartta

Liite 1
Korttelikartta

▲
Mittakaava 1:5000

Liite 2
Julkisivukartta

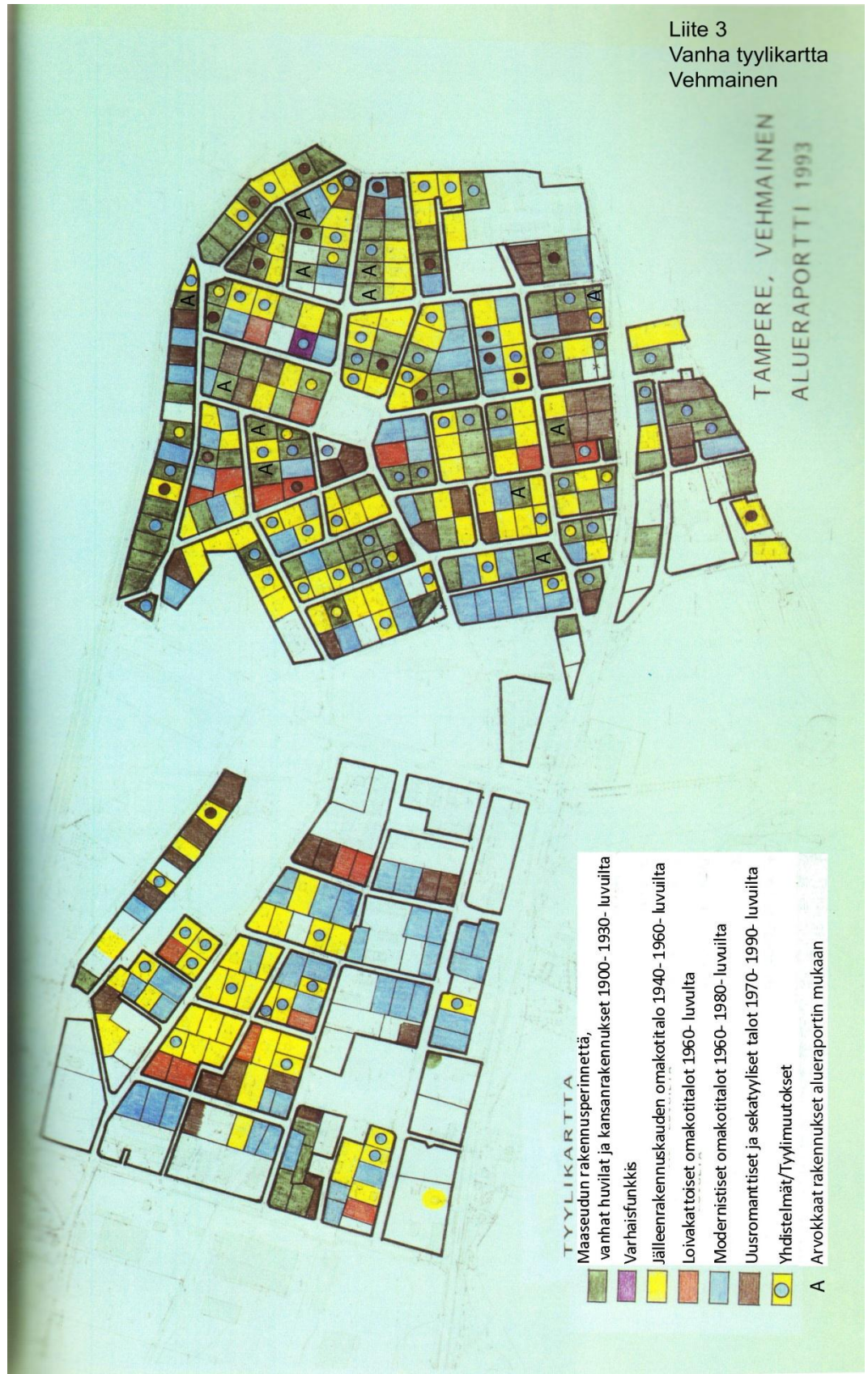

Mittakaava 1:5000

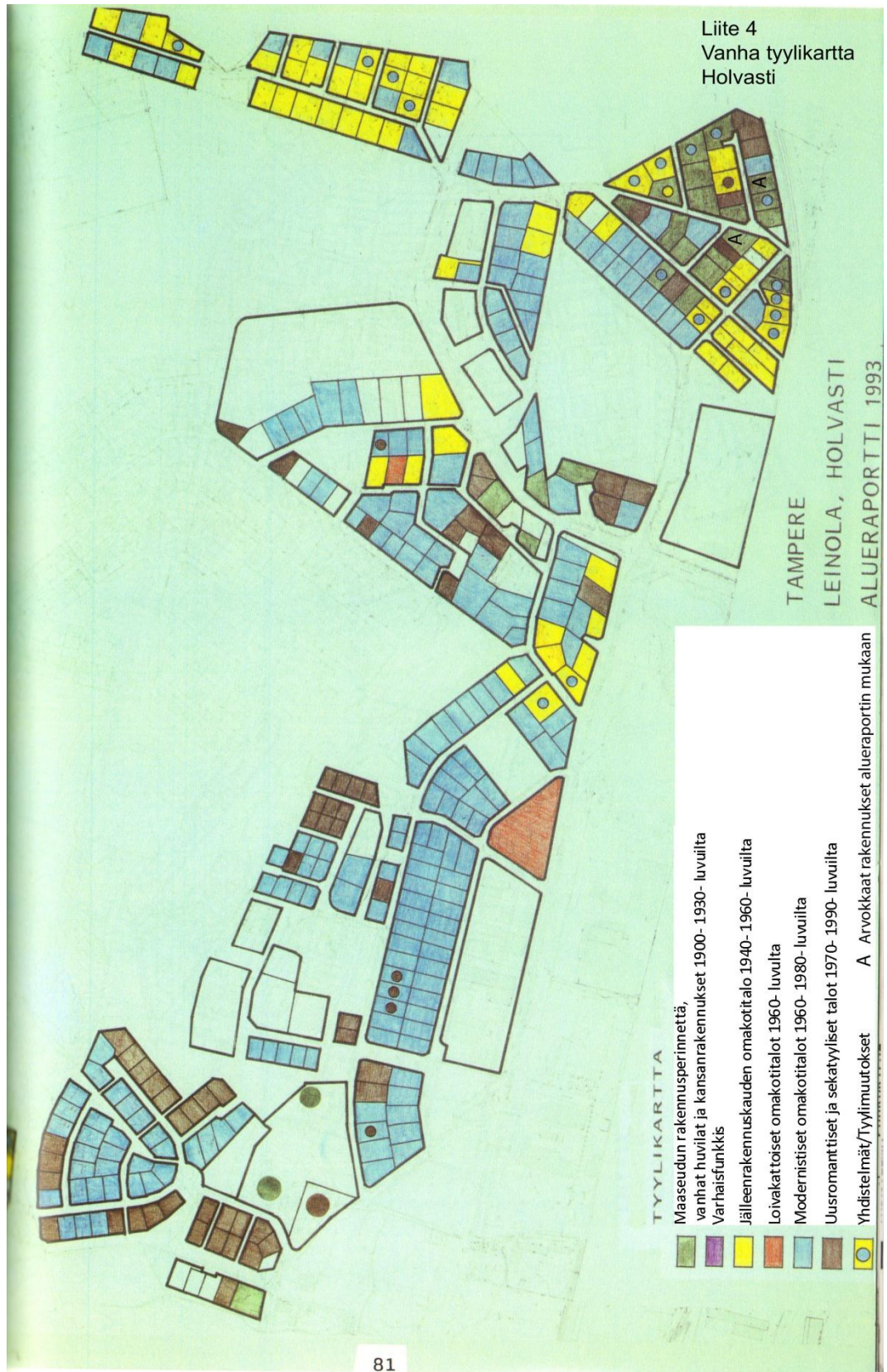
- Julkisivumateriaalit
- Puu
  - Tiili
  - Rappaus tai betonielementti
  - Levy
  - Yhdistelmä, esimerkiksi tiili ja puu
  - ? Julkisivumuutos käynnissä, aiempi julkisivumateriaali merkitty

Liite 3
Vanha tyylikartta
Vehmainen

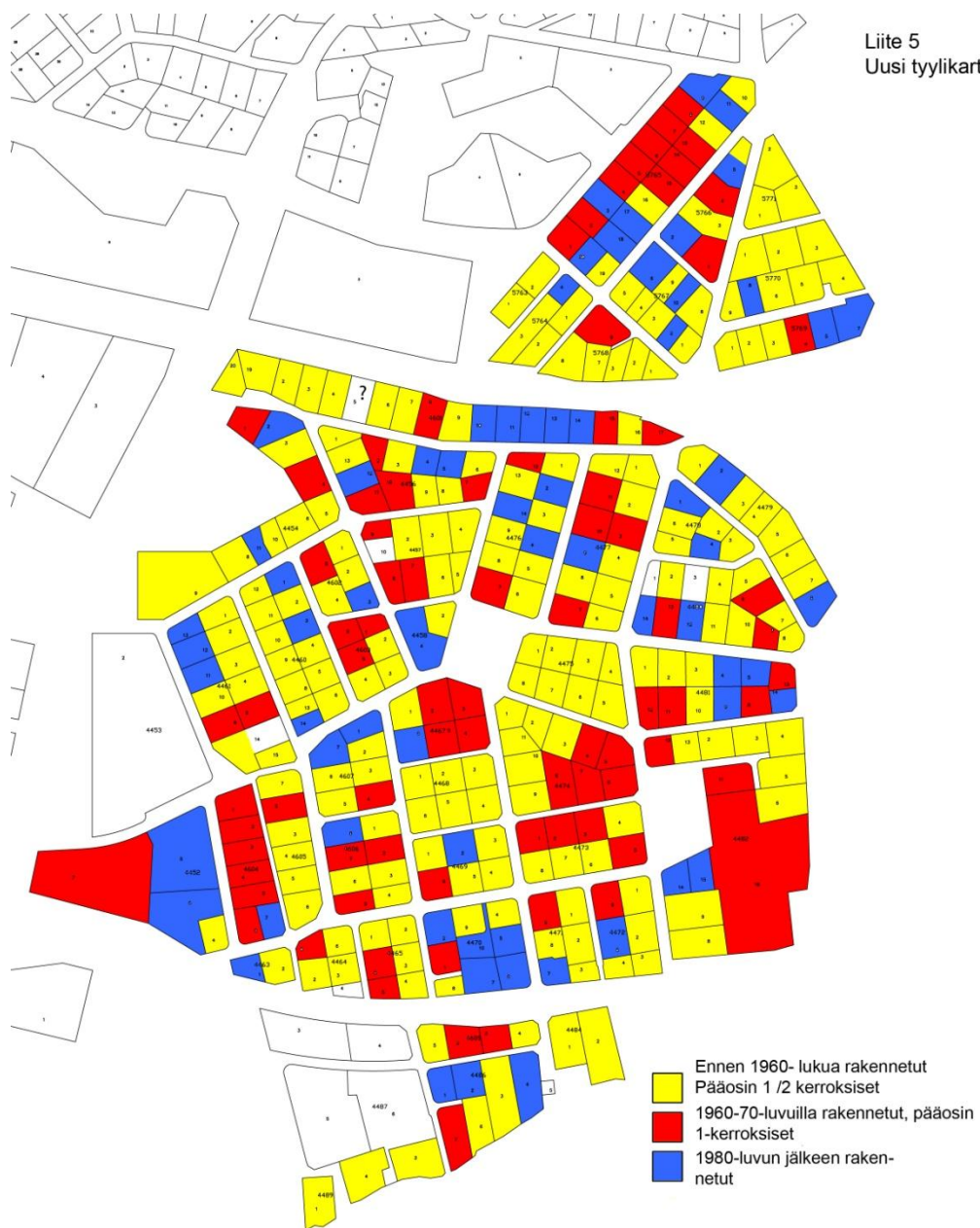
Liite 4
Vanha tyylikartta
Holvasti

TYYLIKARTTA

- Maaseudun rakennusperinnettä, vanhat huvilat ja kansanrakennukset 1900-1930-luvulta
- Varhaisfunkkis
- Jälleenrakennuskauden omakotitalo 1940-1960-luvulta
- Loivakat toiset omakotitalot 1960-luvulta
- Modernistiset omakotitalot 1960-1980-luvulta
- Uusromanttiset ja sekatyyliset talot 1970-1990-luvulta
- Yhdistelmätyylimuutokset
- A Arvokkaat rakennukset alueraportin mukaan

Liite 5
Uusi tyylkartta

Liite 7
Kattokaltevuuskartta

Teboil

Mittakaava 1:5000

- Kattokaltevuus
- Jyrkkäkattoiset omakotitalot
  - Loivakattoiset omakotitalot
  - Seka- alueet
  - Rivitalot

Liite 8
Kerroslukukartta

